

YHDESSÄ PLANEETAN PUOLESTA – ECOALITY-OPAS NUORILLE

Co-funded by
the European Union

Tämän oppaan yhtenä rahoittajana toimii Euroopan unionin **DEAR** -ohjelma. Tässä oppaassa esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat puhtaasti oppaan kirjoittajien näkemyksiä ja mielipiteitä eivätkä välttämättä kuvasta Euroopan unionin näkemyksiä ja mielipiteitä.

Yhdessä planeetan puolesta – Ecoality-opas nuorille on toteutettu osana Ecoality-hanketta, joka on Euroopan komission rahoittama kolmivuotinen projekti. Sen tavoitteena on vahvistaa nuorten toimijuutta globaalien haasteiden edessä, tiivistää nuorten ja paikallisten päättäjien yhteistyötä ja yhdessä ottaa vastuuta ilmasto-oikeudenmukaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon toteutumisesta.

Ecoality-hanketta johtaa Toscanan alue ja se toteutetaan konsortion kautta, johon kuuluu 9 kuntaa ja paikallisviranomaisista ja 10 kansalaisjärjestöä kymmenestä Euroopan maasta.

TEKIJÄT

TOIMITTAJAT

Areta Sobieraj – Oxfam Italia ja
Lucy Avranas – ActionAid Hellas

KIRJOITTAJAT

Alexandra Frontali, Anna Rita De Bellis, Angela Pinna,
Anu Railasto-Moran, Areta Sobieraj, Balázs Nagy, Despoina Kardogerou,
Georgia Palantza, Juliette Joyeux, Justyna Zamojda, Katarina Ivče Farnell,
Katrín von Hagke, Lena Gruber, Lucy Avranas, Mario Bajkuša, Ozten Kivilcim,
Patricia São José, Paula Mihai, Sofia Lopes, Zuzanna Krzysztofik.

GRAAFINEN SUUNNITTELU

FILARETE | Digital Agency
Suomenkielisen oppaan taitto: Marja Tikka

SUOMENNOKSEN OIKOLUKIJAT

Kati Pietarinen, Anu Railasto-Moran,
Mari-Anne Okkolin ja Jenni Leppänen.

JULKAISUVUOSI

2024

KIITOS

Ecoality-opas on tiiviin yhteistyön tulos kymmenen Euroopan maan kansalaisjärjestöjen kanssa: Itävalta, Kroatia, Suomi, Ranska, Kreikka, Unkari, Italia, Puola, Portugal ja Romania.

Erityisesti haluamme kiittää kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat osallistuneet Ecoality-opaan tekemiseen ja jotka osallistuivat opettajien, kouluttajien ja vapaaehtoisten komiteaan antamalla palautetta Ecoality-opaan sisällöstä sen tekovaiheessa: Michela Farsetti, Ilaria Ghaleb, Maria Scheuer, Jussi Tomberg, Irena Ihas Jurić, Zsuzsanna Kray, Liliana Zaszchivici, Ana Maria Paladus, Patricia Lourenço, Helena Vilaça, Eva Savvidou, Marianna Chatzigeorgiou, Aurélie Henry, Magali Ferry.

SISÄLLYS

Osa 1

Ecoality-oppaan lähestymistapa nuorten kanssa työskentelyyn

1. Johdanto

- Kenelle tämä opas on tarkoitettu?
- Oppaan rakenteen kuvaus
- Miksi ilmastonmuutos ja sukupuolten välinen epätasa-arvo?

2. Pedagoginen lähestymistapa

- Mitä on globaalikasvatus?
- Kriittinen lähestymistapa ja moniulotteiset näkökulmat
- Mikä tekee globaalikasvatuksesta ainutlaatuisia?
- Aktiivinen osallistuminen ja vaikuttaminen

3. KUVAS Framework (Knowledge, Understanding, Values, Attitudes, Skills)

- Strategioita KUVAS-oppimistavoitteiden sisällyttämiseksi opetuskäytäntöihin
- Tieto ja ymmärrys
- Arvot ja asenteet
- Taidot

Osa 2

Aiheiden risteyskohtia

1. Globaalit keskinäisriippuvuudet

- Globaalien keskinäisriippuvuuksien tarkastelu
- Mitä ovat kestävän kehityksen tavoitteet?

2. Ilmastonmuutos ja ilmasto-oikeudenmukaisuus

- Ilmastokriisien perimmäiset syyt ja vaikutukset
- Yhteisöllisen toiminnan merkitys: Wangari Maathain tarina

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

- Sukupuolistereotyypioiden ja -roolien tutkiminen
- Syitä sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja ilmastoepäoikeudenmukaisuuteen
- Ilmastonmuutoksen vaikutus sukupuolten väliseen epätasa-arvoon
- Vain globaalin etelän ilmiö?

4. Intersektionaalisuus

- Historiallinen tausta ja nykyiset seuraukset
- Syrjinnän ja etuoikeuksien tarkastelu
- Intersektionaalisuus ilmasto-oikeudenmukaisuudessa ja sukupuolten välisessä tasa-arvossa

5. Ekofeministinen lähestymistapa ratkaisuna

- Ekofeminismin periaatteet
- Onko (eko)feminismi vain naisille ja tytöille?
- Ekofeministisiä tarinoita
- Vaihtoehtotaloudet

6. Sanasto

- Oppaassa käytettyjen keskeisten termien ja käsitteiden määritelmät

Osa 3

Tehtävät opettajille, kasvattajille ja nuorille

1. Keskeiset tehtävät

- **Miellekarttakollaasi** – Ekologisten kriisien ja sukupuolten tasa-arvon keskinäisriippuvuudet ja intersektionaalisuus
- **Globaali domino** – Globaalit keskinäisriippuvuudet, painopisteenä ekologiset kriisit ja sukupuolten väliset tasa-arvokysymykset
- **On olemassa planeetta B!** – Ilmasto-oikeudenmukaisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo, valtasuhteet
- **Sukupuolten välinen epätasa-arvo ja ilmastonmuutos** – Intersektionaalisuus, ilmasto-oikeudenmukaisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo
- **Ylösalainen maailma** – Ekofeminismi

2. Lisätehtäviä

- **Mitä ovat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus?** – Sosiaalinen oikeudenmukaisuus, toimijuus, epäkohdat
- **Ilmastojärjestys** – Sukupuolten välinen tasa-arvo, ekologiset kriisit ja intersektionaalisuus
- **Ilmastonmuutoksen torjunta** – Ilmasto-oikeudenmukaisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo
- **Vapaa olemaan oma itseni** – Sukupuolten välinen tasa-arvo
- **Tutkitaan ekofeminismiä** – Ekofeminismi

OSA 1

Ecoality- oppaan lähestymistapa nuorten kanssa työskentelyyn

1. Johdanto

Tervetuloa tutustumaan Ecoality-oppaaseen. Sen on suunnitellut monipuolinen joukko koulutus-asiiantuntijoita ja käytännön toimijoita eri puolilta Eurooppaa, jotka haluavat **muuttaa maailmaa koulutuksen kautta**. Kutsumme kasvattajat ja nuoret mukaan tutkimaan tämän oppaan laajaa antia. **Uskomme, että yhdessä voimme muuttaa yhteisöjämme ja rohkaista nuoria aktiivisiksi kansalaisiksi.**

Ennen kuin sukellamme oppimissisältöön, on tärkeää ymmärtää oppaan tausta ja siihen liittyvä hanke. Oppaan materiaali on kehitetty osana **Ecoality: Nuoret ja paikalliset päättäjät yhdessä ilmasto-oikeudenmukaisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon puolesta** -hanketta.

Hankkeen tavoitteena on lisätä eurooppalaisten tietoisuutta ja yhteisvastuullisuutta ekologisten kriisien keskinäisriippuvuuksista ja intersektionaalisuuksista. Nuoret ovat Ecoality-hankkeen ytimessä, ja haluamme tukea heitä oppimaan ja käsittelemään monimutkaisia globaaleja kysymyksiä. Samalla tuemme myös kouluja ja laajempia paikallisyhteisöjä. **Tavoittemme on rohkaista ja osallistaa nuoria kohtaamaan maailmanlaajuisia haasteita ja vahvistamaan yhteistyötä globaalikasvatuksesta kiinnostuneiden eurooppalaisten paikallisten päättäjien kanssa. Haluamme lisätä ymmärrystä siitä, miten kiireellistä on ryhtyä yhteisiin toimiin ilmasto-oikeudenmukaisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.**

Kenelle Ecoality-opas on tarkoitettu?

Innovatiivinen ja toiminnallinen **Ecoality-opas** on suunniteltu tukemaan opettajia, opettajaksi opiskelevia sekä muita kasvattajia ja nuoria vapaaehtoisryhmissä, yhdistyksissä ja järjestöissä. Oppaassa puhutaan paljon **KUVAS-oppimistavoitteista**. Lyhenne **KUVAS** tulee englanninkielisistä sanoista **Knowledge, Understanding, Values, Attitudes ja Skills**. Suomeksi nämä tarkoittavat **tietoa, ymmärrystä, arvoja, asenteita ja taitoja**. *Ecoality*-oppaan kautta pyrimme siis edistämään tietoa, ymmärrystä, arvoja, asenteita ja taitoja liittyen oppaan viiteen pääteemaan: globaalit keskinäisriippuvuudet; ilmastonmuutos ja ilmasto-oikeudenmukaisuus; tasa-arvo ja yhdenvertaisuus; intersektionaalisuus; ja ekofeministinen lähestymistapa ratkaisuna. Oppaan 2. osa on järjestetty näiden pääteemojen mukaisesti. Lisäksi *Ecoality-opas* sisältää erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien valtasuhteiden tarkastelua, ihmisten ja planeetan välisten suhteiden tutkimista sekä oppimistehtäviä näiden toteuttamiseen.

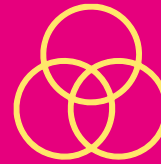
Opas pyrkii edistämään solidaarisuutta, kehittämään empatiaa sekä inspiroimaan nuoria aktiivisiksi kansalaisiksi. Rohkaisemme kehittämään toimintoja kouluissa ja yhdistyksissä tai ryhmissä, jotta voimme edistää erilaisiin yhteisöihin osallistumista. Opas perustuu globaalikasvatuksen viitekehykseen ja keskittyy oppijoihin ja nuoriin ihmisoikeusperustaisella, osallistavalla ja 'kestävään muutokseen kannustavalla lähestymistavalla' (*Ecoality*-oppaassa käytetty termi transformatiiviselle oppimiselle).

Oppaan rakenteen kuvaus Opas on jaettu kolmeen osaan:

OSA 1

Ecoality-oppaan lähestymistapa nuorten kanssa työskentelyyn

OSA 2

Teemojen intersektionaalisuus

OSA 3

Opettajille, kasvattajille ja nuorille suunnatut tehtävät, joissa tutkitaan globaaleja keskinäisriippuvuuksia, ilmastonmuutosta ja ilmasto-oikeudenmukaisuutta, sukupuolten välistä tasa-arvoa, intersektionaalisuutta ja ekofeminismia.

Johdatus globaali- kasvatukseen ja muutokseen kannustavaan pedagogiikkaan:

- Oppijan henkilökohtainen kokemus ja kiinnostuksen kohteet pohjana oppimiselle.
- Metakriittinen ajattelu kehittyä yhteistoiminnallisten oppimisprosessien kautta.
- Globaalien kysymysten, kuten ympäristöoikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien keskinäiset yhteydet.
- KUVAS-oppimistavoitteet sukupuolten epätasa-arvon ja ilmastoepäoikeudenmukaisuuden ja niiden intersektioiden tunnistamisessa.

Ilmaston ja sukupuolen intersektionaalisuus:

- Pohdintaa ilmaston ja sukupuolen keskinäisriippuvuuksista.
- Tukea oppituntien suunnitteluun.
- Ekologisten kriisien ja epätasa-arvoisuuksien perimmäiset syyt ja vaikutukset, ja miten epäsuhtainen vaikutus näillä voi olla ihmisiin sillä perusteella, keitä ihmiset ovat ja missä he asuvat.

Tehtävät kasvattajille ja nuorille:

- Globaalikasvatustehtävät ja ohjeet niiden toteuttamiseen.
- KUVAS-oppimistavoitteiden soveltaminen tehtävien avulla.
- Kestävä kehitys ja arvot, jotka rohkaisevat aktiiviseen kansalaisuuteen sekä ympäristöstä ja ihmisistä huolehtimiseen.

Nämä osiot autavat ymmärtämään globaaleja kysymyksiä. Niiden avulla pystyt suunnittelemaan vähintään neljän tunnin verran innostavia ja osallistavia opetustuokiota kasvattajille ja nuorille.

Miksi ilmastonmuutos ja sukupuolten välinen epätasa-arvo?

Ilmastonmuutos ja sukupuolten epätasa-arvo ovat epäilemättä aikamme merkittävimpiä haasteita, ja ilmiöt ovat monimutkaisia ja muuttuvia. Ekologiset kriisit, köyhyys ja epätasa-arvo ovat tiukasti yhteydessä toisiinsa. Näiden globaalien ongelmien perimmäisillä syillä (kuten kolonialismi, patriarkaatti ja nykyinen talousmalli) on suuri vaikutus sekä planeettaamme että sen ihmisiin, mutta ne vaikuttavat ihmisiin eri tavoin riippuen siitä, keitä he ovat ja missä he asuvat.

Sukupuolten epätasa-arvo ja ilmastonmuutos, ja laajemmin ekologiset kriisit, ovat yhteydessä toisiinsa ja pahentavat toisiaan. Onkin ratkaisevan tärkeää, että yhdistämme voimamme. Meidän tulee jakaa vastuuta ja muovata uusia, muutokseen kannustavia ajattelutapoja, jotka huomioivat sekä sukupuolten tasa-arvon että ekologisen tasa-arvon. Tämän saavuttamiseksi on tärkeää omaksua läpileikkaavia periaatteita ja arvoja, kuten huolenpito, empatia, solidaarisuus, yhteenkuuluvuus ja toimijuus. **Uskomme, että kaikilla ihmisillä, riippumatta iästä, taustasta ja kulttuurista, on tärkeä rooli sekä ilmastonmuutoksen estämisessä että sukupuolten tasa-arvon edistämässä, eivätkä nämä ole ainoastaan naisia ja tyttöjä koskevia kysymyksiä.** Tämä oppaan osa auttaa ymmärtämään, kuinka sukupuolen ja ilmaston epätasa-arvoisuudet risteävät. Lisäksi se auttaa oppimaan lisää yhteisistä arvoista, jotka ovat sukupuoli- ja ilmasto-oikeudenmukaisuuden ytimessä.

Viimeisen 25 vuoden ajan rikkain kymmenennes maailman väestöstä on aiheuttanut yli puolet kaikista hiilidioksidipäästöistä, kun taas köyhin puolikas väestöstä aiheutti niistä vain seitsemän prosenttia (Stockholm Environment Institute ja Oxfam, 2022).

80 % ilmastonmuutoksesta kärsivistä ihmisistä on turvallisemmille alueille muuttavia naisia ja tyttöjä, joilla on lisääntynyt köyhyyden, väkivallan ja suunnittelemattomien raskauksien riski (YK:n ympäristöohjelma, Maailman talousfoorumi, 2024 ¹).

¹ UN Environment in World Economic Forum. (2024).

Climate change impacts women more. We must legislate to protect their health.

Lue lisää: [weforum.org/agenda/2024/01/women-health-climate-change/](https://www.weforum.org/agenda/2024/01/women-health-climate-change/).

• Ekofeministiset arvot ja periaatteet •

sukupuolten tasa-arvo
yhteenkuuluvuus
yhteys
valta
rakkaus
yhteistyö
sopiva vastavuoroisuus
kestävään muutokseen
kannustava lähestymistapa
kannustus

edistys
osallistuminen
rakentaminen

vaikuttaminen
vahvuus
solidaarisuus

tasapaino
luottamus
välittäminen
toimijuus
tiimityö
huoli
ystävyyys
demokratia
dynaaminen

empatia
vastuu
ilmasto-oikeudenmukaisuus
mukaan ottaminen
vaikuttava
monimuotoisuus
feminismi
kasvatus
yhteisöllisyys
kunnioitus

tasa-arvo
sosiaalinen
oikeuden-
mukaisuus

2. Pedagoginen lähestymistapa

Tässä osiossa käsitellään globaalikasvatusta ja KUVAS-oppimistavoitteita. Globaalikasvatus on oppaan tehtävien pedagoginen perusta.

Mitä on globaalikasvatus?

Euroopan julistus globaalikasvatuksesta vuoteen 2050 mennessä määrittelee globaalikasvatuksen seuraavasti:

Gloaalikasvatus on kasvatusta, joka antaa ihmisille mahdollisuuden pohtia kriittisesti maailmaa ja omaa paikkaansa siinä; avata silmänsä, sydämensä ja mielensä maailman todellisuudelle paikallisella ja globaalilla tasolla. Se rohkaisee ja osallistaa ihmisiä sisäistämään, kuvittelemaan, toivomaan ja toimimaan sosiaalisen ja ilmasto-oikeudenmukaisuuden, rauhan, solidaarisuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden, planetaarisen kestävyuden ja kansainvälisen ymmärryksen saavuttamiseksi. Siihen sisältyy ihmisoikeuksien ja moninaisuuden kunnioittaminen, osallisuus ja arvokas elämä kaikille nyt ja tulevaisuudessa.²

Gloaalikasvatus on kattokäsite, joka sisältää monia eri alakäsitteitä, kuten globaalin kansalaiskasvatuksen, kestävä kehityksen kasvatuksen ja muita intersektionaalisia kasvatuksellisia lähestymistapoja. Globaalikasvatukseen sisältyvät niin ympäristöoikeudenmukaisuus, tasa-arvo kuin ihmisoikeudet. Se ohjaa ajattelemaan kriittisesti ja tutkimaan, miten ympäristökysymykset liittyvät sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Lisäksi se rohkaisee edistämään positiivista muutosta yhteisössämme. Vaikka ilmastonmuutoksen ja sukupuolisyrynnän poistaminen on äärimmäisen haastavaa, voimme me: opettajat, opiskelijat, nuoret, koulut ja kansalaisjärjestöt, olla keskeisessä roolissa näiden globaalien haasteiden ratkaisemisessa – voimme vaikuttaa niihin suoraan jokapäiväisten tekojemme kautta.

² Suomennettu lähteestä GENE (2022) GE2050 Congress the Dublin Declaration. gene.eu/ge2050-congress

GLOBAALIKASVATUS KOULUISSA:

Gloaalikasvatus koostuu useista kasvatuk-sellisista strategioista ja lähestymistavoista. Kestävään muutokseen kannustava lähes-tymistapa tukee sellaisten teemojen pa-rissa työskentelyä, joihin liittyy merkittäviä, ristiriitaisia ja tunteita herättäviä kysymyksiä. Muutokseen kannustava pedagogiikka keskittyy oikeudenmukaisuuteen ja toivoon, sekä kestävän tulevaisuuden rakentamiseen ja toimimiseen sen puolesta. Se kannustaa torjumaan ilmastonmuutosta sekä omak-sumaan vastuullisia kulutustapoja. Lisäksi se tähtää yhdenvertaisuuden, demokratian ja osallisuuden edistämiseen. Näillä tee-moilla on yhteys useimpiin kouluaineisiin, sillä ne ovat laajoja ja vaikuttavat tavalla tai toisella kaikkiin meistä. KUVAS-oppimista-voitteet ohjaavat ja rohkaisevat monialai-seen opetukseen. Esimerkiksi kun tutkitaan ilmastonmuutosta ilmiönä, on siihen yhdi-stettävissä useita aineita, kuten luonnon-tiedettä, teknologiaa, taidetta, yhteiskunta-oppia ja matematiikkaa. Näin monialaisuus auttaa opiskelijoita löytämään useita, toi-siaan täydentäviä ja kenties ristiriitaisiakin näkökulmia tarkasteltavaan ilmiöön.

Kriittinen suhtautuminen ja moniulotteiset näkökulmat

"Ison kuvan" ymmärtämiseksi on tärkeä ottaa lähtökohdaksi moninaisia ja erilaisia näkökulmia sisältävä **kriittinen ote**. Kun moni-mutkaisiin ongelmiin tarjotaan helppoja vastauksia, ne ovat yleensä tiivistettyjä ja yksinkertaistettuja, mikä johtaa puutteelliseen kokonaiskuvaan. Siksi on olennaista kehittää kriittisen ajattelun taitoa. Se tarkoittaa erilaisten ja marginalisoitujen näkökulmien etsimistä, kuuntelemista ja sisällyttämistä yksinkertais-tettujen ajatusmallien kyseenalaistamiseksi ja mahdollisesti niiden poisoppimiseksi. Kriittinen pohdinta vallitsevista valtasuhteista ja syrjivistä rakenteista on välttämätöntä niiden purkami-seksi³. Esimerkiksi ilmastokriisit vaikuttavat suhteellisesti enemmän naisiin ja tyttöihin. Tätä käsitellään tarkemmin osiossa 2.

Sukupuolikäsitystä uudistava lähestymistapa pyrkii muuttamaan sukupuolten epätasa-arvoa, kuten epätasa-arvoisia rooleja ja oikeuksia, sekä voimaannuttamaan heikom-massa asemassa olevia väestöryhmiä⁴.

³Pashby, K. and Sund, L. (2019). Teaching for sustainable development through ethical global issues pedagogy: A resource for secondary teachers. Retrieved from www.mmu.ac.uk/sites/default/files/2020-11/Ethical-Global-Issues-English.pdf

⁴UNICEF (2022). Gender Policy and Action Plan 2022-2025 Gender-Transformative Programming (UNICEF Back-ground Paper Series). Retrieved from www.unicef.org/gender-equality/gender-action-plan-2022-2025

Minkä tahansa radikaalin pedagogiikan on vaadittava, että jokaisen läsnäolo tunnustetaan. Tämä vaatimus ei voi olla pelkkä toteamus. Se on osoitettava pedagogisten käytäntöjen kautta. Kasvattajan on aidosti arvostettava jokaisen läsnäoloa” - bell hooks

Mikä tekee globaalikasvatuksesta ainutlaatuista?

Gloaalikasvatus käyttää uudistavaa, muutokseen kannustavaa lähestymistapaa, joka alkaa keskittymällä oppijan kokemukseen. Juuri omat kokemuksemme, käsityksemme, näkemyksemme, yhteytemme ja tunteemme tiettyä aihetta kohtaan käynnistävät tai luovat pohjan oppimiselle..

Kun aloitamme siitä, mitä oppija tietää ja voi jakaa, toimimme yhdessä nuorten kanssa emmekä pelkästään heidän puolestaan tai heidän nimissään. Oppimisympäristöt, jotka edellyttävät oppijalta autonomiaa ja vastuullisuutta, tukevat heidän kasvuaan kohti aktiivista osallistumista ja demokraattista vaikuttamista. Näiden oppimisympäristöjen on oltava turvallisia ja niiden on kunnioitettava kaikkia oppijoita, jotta he kokisivat voivansa avoimesti jakaa ajatuksiaan, näkökulmiaan, kritiikkiään, epäilyksiään, identiteettiään ja kokemuksiaan ilman pelkoa tuomitsemisesta.

Oppiminen on sekä henkilökohtainen että sosiaalinen prosessi; siinä on yhtä paljon kyse siitä mitä tiedät, kuin siitä, mitä tunnet. Yhteisöllisissä oppimisprosesseissa, joissa vaihdamme ajatuksia ja tunteita muiden kanssa, opimme tärkeitä elämäntaitoja, kuten mielipiteen perustelemista, empatian kehittämistä ja vaikuttamisen taitoja. On tärkeää tuoda esille erilaisia tiedon, ymmärryksen, arvojen, asenteiden ja taitojen osa-alueita, jotka tukevat aktiivista kansalaisuutta. Näiden taitojen hallitseminen edistää demokratian toteutumista ja aktiivista osallistumista laajempaan yhteiskunnalliseen toimintaan sekä vahvistaa nuorten osallisuutta ja kuuluvuuden tunnetta.

GLOBALIKANSALAIKASVATUS ON...	SE EI OLE...
✓ Kysymistä ja kriittistä ajattelua	✗ Sen kertomista muille, mitä pitää ajatella tai tehdä
✓ Paikallisten ja globaalien yhteyksien ja näkemysten, arvojen ja oletusten tutkimista	✗ Vain kaukaisista paikoista ja kansoista
✓ Globaalien kysymysten monimutkaisuuden tutkimista ja monenlaisten näkökulmien käsittelyä	✗ Yksinkertaisia ratkaisuja monimutkaisiin kysymyksiin
✓ Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymysten tutkimista paikallisesti ja globaalisti	✗ Keskittynyt hyväntekeväisyyskeräyksiin
✓ Oppimisen soveltamista tosielämän kysymyksiin ja konteksteihin	✗ Abstraktia oppimista, jolla ei ole tosielämän sovelluksia ja tuloksia
✓ Mahdollisuus oppijoille ryhtyä tietoon perustuviin, harkittuihin tekoihin ja saada äänensä kuuluviin	✗ Muodollista oppijoiden osallistamista päätöksentekoon
✓ Kaikille ikäryhmille sopivaa	✗ Liian vaikeaa pienten lasten ymmärtää
✓ Monialaista oppimista kaikissa oppiaineissa	✗ Yksi oppiaine lisää
✓ Arjen opetuksen ja oppimisen rikastamista	✗ Vain tiettyyn päivään tai viikkoon keskittynyttä
✓ Koko kouluympäristön käyttämistä oppimiseen	✗ Luokkahuoneeseen rajoittunutta

Aktiivinen osallistuminen ja vaikuttaminen

Gloaalikasvatuksen synnyttämä muutos näkyy oppijoiden toiminnassa. Yksi keskeisistä ajatuksista on motivoida oppijoita osallistumaan aktiivisesti ja vaikuttamaan asioihin. Vaikuttamista voidaan harjoitella kouluissa, järjestöissä tai yhdistyksissä, mutta myös formaalien rakenteiden ulkopuolella. Oppimisen yhdistäminen paikallisiin ympäristöihin ja yhteisöihin käytännön harjoitusten, opintoretkien ja projektipohjaisen oppimisen kautta rohkaisee oppijoita ottamaan vastuuta paikallisista ympäristöistä ja yhteisöistä.

3. KUVAS-oppimistavoitteet

Menetelmiä globaalikasvatuksen ja KUVAS-oppimistavoitteiden sisällyttämiseksi opetukseen ja toiminnalliseen oppimiseen

Ottamalla oppijat mukaan ja antamalla heille vastuuta omasta oppimisestaan, voimme aidosti kannustaa **aktiiviseen osallistumiseen ja demokraattiseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa**. Tavoitteena on jakaa näkökulmia sekä luoda yhdessä menetelmiä ja työkaluja toimijuuden ja aktiivisen kansalaisuuden taitojen vahvistamiseksi nuorten kanssa. Erilaisia tapoja tehdä tätä on listattu alla olevaan taulukkoon.

MENETELMÄT

Visuaalisia elementtejä ja kertomuksia voidaan käyttää havainnollistamaan ilmastonmuutoksen epätasa-arvoista vaikutusta eri ryhmiin (sukupuoli, etnisyys, jne.).

Tapaustutkimuksia voidaan hyödyntää todellisten tilanteiden syvässä analyysissä. Niitä voi käyttää empatian kehittämiseksi sekä syvemmän yhteyden luomiseksi ihmisiin, joita ilmastonmuutos uhkaa suoraan tai jotka kärsivät sukupuolten epätasa-arvosta.

Projektimuotoista oppimista voi käyttää tutkimaan tiettyjä kysymyksiä ja/tai suhteita. Se voi tehdä niistä konkreettisempia ja ymmärrettävämpiä, ja samalla tarjota mahdollisuuden ehdottaa ratkaisuja.

Roolipeliharjoitukset voivat perustua tapaustutkimukseen tai tehdyn projektin tuloksiin. Niitä voidaan käyttää eri näkökulmien ymmärtämiseen, empatiaan kannustamiseen sekä korostamaan sitä, että ilmastonmuutoksen ja sukupuolten epätasa-arvon vaikutukset koetaan monin eri tavoin.

Simulaatioita voidaan käyttää pohtimaan erilaisia tosielämän tilanteita (esimerkiksi päätöksenteko, neuvottelut, vaikuttaminen), jotka liittyvät ilmastonmuutoksen, sukupuolen, rodullistamisen, vallan ja etuoikeuksien välisiin suhteisiin.

Paikallisia ja globaaleja ilmiöitä voi käyttää ilmiöiden keskinäisten yhteyksien tarkasteluun ja osoittamaan, miten yhden paikkakunnan tapahtumat voivat vaikuttaa muualla eläviin.

Keskustelut ja väittelyt voivat olla tehokkaita työkaluja sitouttaa oppijat ja tutkia mahdollisia ratkaisuja epätasa-arvoon.

Kutsu **vierailijapuhujia** ja **muodosta kumppanuuksia**, jotta voit tuoda asiantuntemusta tai ensikäden näkemyksiä keskeisistä aiheista.

HUOMIOITA MENETELMIEN KÄYTTÖÖN

- Varaa riittävästi aikaa valmisteluun.
- Varmista, että käyttämäsi materiaalit ja esimerkit ovat luotettavia ja perustuvat näyttöön. Tehtävien ja materiaalien tulisi olla osallistavia, ja nuorten kokemusten ja taustojen kirjon tulisi näkyä materiaaleissa ja tehtävissä.
- Edistä ihmisoikeuksia, demokratiaa ja rauhaa. Käytä kieltä, joka korostaa yhteisöjen resilienssiä ja toimijuutta sen sijaan, että painottaisit uhriutta tai uhkia.
- Anna nuorten pohtia oppimistaan ja omaa etuoikeutettua tai epäedullista asemaansa. Haasta perinteiset sukupuoliroolit ja puhu sukupuolten tasa-arvosta yhtenä ratkaisuna ilmastonmuutokseen.
- Huolimatta kaikesta valmistautumisesta ja varovaisuudesta, muista, että jotkin tehtävät ja työkalut voivat aiheuttaa ahdistusta nuorissa. Valmistaudu selkeillä vastauksilla näihin tilanteisiin.
- Joka tilanteella on menneisyytensä. Pohdi, mitkä tekijät ovat aiheuttaneet tilanteen ja mitkä tekijät vaikuttavat siihen tänä päivänä. Miten nuoret liittyvät tähän asiaan? Mihin paikallisiin ja globaaleihin kysymyksiin tämä tilanne liittyy?
- Harkitse erilaisia näkökulmia annettuun tilanteeseen sen sijaan, että pitäytyisit vain valtavirran näkökulmassa. Kuka voisi tarjota vaihtoehdoisen näkökulman tai mielipiteen? Mitkä äänet ovat voimakkaimpia? Varmista, että marginaaliin jääneet äänet pääsevät kuuluviin.

Tehtävät oppaan 3. osassa heijastavat globaalikasvatuksen monialaista, kriittistä ja muutokseen kannustavaa lähestymistapaa ja liittyvät ilmasto-oikeudenmukaisuuteen sekä sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

POHDI JA KESKUSTELE

MITKÄ OVAT MIELESTÄSI
TÄRKEIMMÄT ARVOT JA ASEENTEET,
TIEDON JA YMMÄRRYKSEN ALUEET
SEKÄ TAIDOT, JOITA OPPIJAT
TARVITSEVAT TÄNÄÄN JA
TULEVAISUUDESSA?

Seuraava taulukko esittelee tämän oppaan keskeiset KUVAS-oppimistavoitteet, eli tiedon alueet, arvot, asenteet ja taidot, jaoteltuna ikäryhmittäin (14–16 ja 16+).

Opas pyrkii edistämään syvällistä ymmärrystä ilmasto-oikeudenmukaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, identiteetin, ihmisoikeuksien ja globaalin keskinäisriippuvuuksien välisistä yhteyksistä. Haluamme korostaa arvojen ja asenteiden merkitystä maailman muokkaamisessa ja kehittää keskeisiä taitoja, kuten kriittistä ja luovaa ajattelua, empatiaa ja nuorten aktiivista osallistumista niin kouluissa kuin niiden ulkopuolellakin.

KUVAS-oppimistavoitteet kannustavat muutokseen ja kehittävät tietoja ja ymmärrystä, taitoja, arvoja ja asenteita, joita oppijat tarvitsevat sekä osallistuakseen täysipainoisesti globaaliin yhteiskuntaan ja talouteen että edistääkseen oikeudenmukaisemman, turvallisemman ja nykyistä kestävämmän maailman rakentamista.

Kaikki oppaan 3. osan tehtävät perustuvat KUVAS-oppimistavoitteisiin.

Tieto ja ymmärrys

	IKÄ 14–16	IKÄ 16+
Ilmasto, oikeudenmukaisuus ja ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> • Analysoi ilmastokriisien perimmäisiä syitä ja ymmärrä niiden sukupuolittuneet vaikutukset. • Tutki ilmastomuutoksen vaikutuksia globaalissa etelässä ja tuleville sukupolville. • Pohdi, ketkä kärsivät eniten ilmastokriiseistä ja minkälainen apu olisi tehokasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tutki köyhyyden, kapitalismin, ilmastokriisien ja patriarkaatin välisiä yhteyksiä.
Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja sukupuolten välinen tasa-arvo	<ul style="list-style-type: none"> • Tutki ihmisoikeuksien kehitystä paikallisella ja globaalilla tasolla. • Tutki sukupuolistereotyyppioita ja yhteisön rooleja paikallisella ja globaalilla tasolla. • Pohdi naisten vaikutusta politiikassa ja päätöksenteossa. • Harkitse eriarvoisuuden syitä sekä poliitikkojen ja valtasuhteiden vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon. • Lisää tietoasi köyhyyttä ja eriarvoisuutta käsittelevistä aloitteista. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontekstoi ja sisäistä sukupuolten välisen tasa-arvon merkitys. • Tutki sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyviä vaatimuksia. • Analysoi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden strategioita.

Identiteetti, monimuotoisuus ja intersektionaalisuus

- Tutki identiteetin muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä ja ymmärrä, miten eri tekijät voivat luoda epätasa-arvoisia painotuksia yhteiskunnassa tai yhteisössä.
- Tutki monimuotoisuutta ja intersektionaalisuutta.
- Analysoi sukupuolten eriarvoisuuden ja ilmastonmuutoksen välistä yhteyttä.
- Pohdi, kuinka erilaiset identiteetit voivat johtaa inklusiivisempaan yhteiskuntaan.
- Opi orjuuden ja siirtomaapolitiikan ja muiden historiallisten järjestelmien vaikutuksista ja siitä, miten nämä liittyvät vaatimukseen ilmasto-oikeudenmukaisuudesta.

- Ymmärrä identiteetin monimuotoinen luonne.
- Analysoi hallitsevia ajatustapoja ja niiden vaikutusta identiteettiin ja sen ilmaisuun.
- Tutki, miten globalisaatio voi vaikuttaa identiteettiin.
- Tutki sosiaalista oikeudenmukaisuutta vaativia erilaisia liikkeitä paikallisella ja globaalilla tasolla.
- Mieti parhaita strategioita yhteiskunnallisen muutoksen saavuttamiseksi.

Kestävän kehityksen tavoitteet

- Ymmärrä kehitys- ja kestävyyskeskustelujen erilaisia näkökulmia.
- Tutki tieteellisten löydösten ja teknologisten edistysaskelten vaikutuksia.
- Tarkastele kunkin toimijan roolia ja vastuullisuutta kestäväen kehityksen saavuttamisessa.
- Tutki, miksi kestäväen kehityksen tavoitteet luotiin ja miten ne liittyvät ihmisoikeuksiin.

- Ymmärrä kestäväen kehityksen tavoitteiden tausta ja haasteet.
- Arvioi kriittisesti vaihtoehtoisia ratkaisuja kestäväen kehitykseen.
- Pohdi omaa osallistumistasi ja toimijuutta kestäväen kehityksen tavoitteiden puitteissa.

Ihmisoikeudet

- Opiskele miksi ihmisoikeuksia rikotaan ja mitkä tahot ja tekijät siinä ovat mukana.
- Ymmärrä valtioiden vastuut ihmisoikeuksien ylläpitämisessä ja tutki muiden yhteiskunnan vastuunkantajien velvollisuuksia.
- Tutki ihmisoikeuksien, sukupuolten välisen tasa-arvon ja ilmastonmuutoksen välisiä yhteyksiä

- Opiskele ihmisoikeuksien historiaa ja filosofiaa.
- Ymmärrä ihmisoikeudet kaikille yhtäläisesti kuuluvina ja jakamattomina oikeuksina.
- Tunnista haasteet, joita hallitukset kohtaavat ihmisoikeuksien suhteen.

Valta, toimijuus ja vaikuttaminen

- Tutustu globaaliin hallintaan ja sen rakenteisiin.
- Pohdi, miten valtioiden tai organisaatioiden kasvava valta ja vaikutus voivat vaikuttaa kulttuureihin, asenteisiin ja ihmisten käyttäytymiseen.
- Ymmärrä kollektiivisen toiminnan voima globaalien haasteiden ratkaisemisessa.

- Tutki, miten yksilöt, ryhmät sekä julkinen ja yksityinen sektori osallistuvat globaaliin hallintaan.
- Pohdi epätasa-arvoisia valtasuhteita kansakuntien välillä.
- Tunnista tekijöitä, jotka estävät kansalais-toimintaa ja kansalaisvaikuttamisen keinoja.
- Mieti globaalikasvatuksen roolia aktiivisten kansalaisten kasvattamisessa.

Globalisaatio ja keskinäisriippuvuus

- Analysoi globalisaation ja globaalien kysymysten keskinäisriippuvuutta.
- Tunnista vallan epätasapaino rikkaiden ja köyhien maiden välillä ja sen vaikutuksia sekä kansallisella että globaalilla tasolla.
- Sisäistä, miten globaali talous ja poliittiset järjestelmät toimivat sekä miten ne vaikuttavat ihmisten elämään.

- Arvioi globalisaation vaikutusta maailman varallisuuteen ja eriarvoisuuteen.
- Analysoi maailmankauppaa, rahavirtoja ja globaalia hallintoa koskevaa kritiikkiä.
- Ymmärrä globalisaation haasteita ja mahdollisuuksia.
- Analysoi globaaleja toimitusketjuja, sekä naisten ja luonnon hyväksikäyttöä näissä.

Arvot ja asenteet

	IKÄ 14–16	IKÄ 16 +
Identiteetti, itsetunto ja monimuotoisuuden arvostaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tunnusta oma arvosi ihmisenä ja hyväksy myös toisten yksilöllisyys. • Ymmärrä, että inklusio tarkoittaa sitä, että jokaisella on arvo ja oikeus tasa-arvoon, ja yhtäläinen mahdollisuus osallistua, tulla kuulluksi ja olla osa yhteisöä. • Osoita kunnioitusta toisten mielipiteitä kohtaan ja haasta syrjiviä näkemyksiä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärrä henkilökohtaisen identiteetin moniulotteinen luonne ja tunnista ihmisten keskinäinen riippuvuus paikallisella ja globaalilla tasolla. • Puolusta ihmisoikeuksia. • Arvosta oppimista ja työskentelyä eritaustaisten ihmisten kanssa, joilla on erilaisia näkökulmia. • Tunnista ja ylitä omat ennakkoluulosi ja asenteellisuutesi. • Syvennä ymmärrystäsi ja vuorovaikutusta eri kulttuurien kanssa sekä paikallisella että globaalilla tasolla. • Pohdi käsityksiä sukupuoli-identiteeteistä ja -rooleista sekä sitä, miten käsitykset maskuliinisuudesta ja feminiinisuudesta liittyvät ilmastokriisiin. • Tiedosta, että jokainen voi sukupuolesta riippumatta myötävaikuttaa tasa-arvon kehittymiseen.
Sitoutuminen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, tasa-arvoon, välittämiseen ja yhteisöön	<ul style="list-style-type: none"> • Toimi epäoikeudenmukaisuutta, hyväksikäyttöä ja ihmisoikeuksien kieltämistä vastaan. • Kehitä perusteltuja kantoja globaaleihin kysymyksiin. • Tunnista, että ihmiset voivat vaikuttaa paremmin yhteisen toiminnan kautta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sitoudu ottamaan henkilökohtaista ja yhteistä vastuuta paikallisista ja globaaleista kysymyksistä, joihin voit jollain tavalla vaikuttaa. • Osallistu toimintoihin, jotka edistävät sosiaalista oikeudenmukaisuutta paikallisesti, kansallisesti ja globaalisti. • Pyri kohti oikeudenmukaisempaa ja kestävämpää tulevaisuutta.

Kunnioitus ihmisiä ja ihmisoikeuksia kohtaan

- Vaali solidaarisuutta ihmisoikeusloukkauksista, epäoikeudenmukaisuudesta ja syrjinnästä kärsivien kanssa.
- Pidä vastuunkantajat vastuullisina yhtäläisistä oikeuksista.

- Tunnista nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeet ja oikeudet, ja ohjaa heitä oppimaan, ajattelemaan ja toimimaan niiden puolesta.

Aktiivinen osallistuminen ympäristön suojeluun ja kestävän kehityksen edistämiseen

- Tutki ympäristöongelmia ja ihmisten sekä planeetan välistä keskinäistä riippuvuutta.
- Pohdi ihmisten tapoja, käyttäytymistä ja luonnonvarojen ehtymisen seurauksia planeetalle, huomioiden yksilöllisen ja yhteisen vastuun merkitys.
- Osoita sitoutumista kestävään kehitykseen tekemällä tietoon perustuvia päätöksiä, jotka heijastavat tätä sitoutumista.

- Osoita huolta planeetan ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnista.
- Ota vastuuta elämäntapamuutoksista, kuten veden säästämistä, kierrättämisestä, kulutuksen vähentämisestä ja kiertotalouden soveltamisesta energiankulutuksen vähentämiseksi.
- Osallista päätöksentekijöitä ja muita aktiiveja.
- Perehdy ja puutu mahdollisuuksien mukaan ongelmien perimmäisiin syihin.

	IKÄ 14–16	IKÄ 16 +
Kriittinen, itsenäinen ja luova ajattelu	<ul style="list-style-type: none"> • Yhdistä tietoa eri lähteistä. • Tarkastele kriittisesti omia asenteitasi, oletuksiasi ja käyttäytymistäsi. • Pysy avoimena uusille ideoille ja näkökulmille. 	<ul style="list-style-type: none"> • Arvioi erilaisia lähestymistapoja globaaleihin haasteisiin. • Arvioi, miten valta vaikuttaa päätöksentekoon. • Osallistu poliittisiin prosesseihin. • Johda muita tutkimaan globaaleja kysymyksiä ja ryhtymään toimiin. • Kehitä johtamistaitoja tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi.
Empatia ja solidaarisuus	<ul style="list-style-type: none"> • Kehitä empatiataitojasi. • Ota huomioon erilaisia näkökulmia analysoidessasi kansallisia ja globaaleja haasteita tai keskusteluja. • Vaali yhteisöllistä identiteettiä, mutta tunnusta, että yhteisön hyvinvointi alkaa yksilön hyvinvoinnista. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärrä, miten ihmisten sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet muokkaavat heidän näkökulmiaan ja päätöksentekoaan. • Ymmärrä monenlaisten toimijoiden motivaatioiden monimutkaisuus tietyissä tilanteissa.
Itsetuntemus ja reflektio	<ul style="list-style-type: none"> • Pohdi eri kulttuurisia näkökulmia ja tunnista ennakkoluulot. • Vaali yhteisöllistä ja tunnetaitoon nojaavaa oppimista. • Arvioi kokemuksia ja saamaasi palautetta kehittääksesi omaa oppimisprosessiasi. • Pohdi tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön identiteettiin ja yhteiskunnassa omaksuttuun rooliin (ml. etuoikeudet, sosiaalistuminen, käsitykset maskuliinisuudesta ja feminiinisydestä, ilmastokriisit jne.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Pohdi henkilökohtaisia arvojesi ja ennakkoluulojesi. • Ymmärrä yhteiskunnallisen taustan vaikutus ajatteluun. • Mieti, mitä tarkoittaa olla maailmankansalainen. • Ideoi hankkeita sosiaalisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Viestintä, yhteistyö ja konfliktien ratkaisu

- Ymmärrä globaaleja yhteyksiä ja muodosta itsenäisiä mielipiteitä niistä.
 - Pohdi viestintävälineitä ja harjoita kriittistä medialukutaitoa.
 - Pohdi ryhmän rooleja ja johtajuutta.
 - Tunnista osapuolia hyödyttävät ratkaisut konfliktien ratkaisemiseksi.
 - Osoita tietoisuutta erilaisista näkökulmista ja kulttuurisista normeista, kun käsittelet konflikteja.
 - Opettele määrittelemään tavoitteita, suunnittelemaan toimintaa ja voittamaan esteet.
- Kuuntele, pohdi ja arvioi toisen henkilön näkökulmaa ja vastaa siihen asianmukaisesti.
 - Tunnista viestinnän, erityisesti kulttuurienvälisen viestinnän, haasteet.
 - Neuvottele vertaisten ja aikuisten kanssa, ratkaise kiistoja eri konfliktinratkaisustrategioita käyttäen.
 - Kokoa paikallisia toimijoita työskentelemään hankkeissa, jotka vastustavat ilmastonmuutosta ja sukupuolten epätasa-arvoa.

KUVAS-oppimistavoitteet pohjautuvat oppaaseen Oxfam (2015) Global Citizenship in the Classroom – A guide for teachers.

OSA 2

Aiheiden risteyskohtia

Tässä *Ecoality*-oppaan osassa tutkimme kahden kriittisen ja kiireellisen kysymyksen – ilmastokriisin ja sukupuolten välisen epätasa-arvon – risteyskohtaa. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet kuvaavat selkeästi näiden haasteiden välistä keskinäistä riippuvuutta. Ne korostavat, että mikään tavoite ei voi toteutua itsekseen; edistys yhdellä alueella edellyttää koordinoituja ponnisteluja kaikkien tavoitteiden ja kaikkien maiden välillä.

”

Ennen kuin olet ehtinyt syödä aamiaisesi, olet ollut riippuvainen puolesta maailmasta.”

- Martin Luther King Jr.

1. Globaalit keskinäisriippuvuudet

- Globaalien keskinäisriippuvuuksien tarkastelu
- Mitä ovat kestävän kehityksen tavoitteet?

2. Ilmastonmuutos ja ilmasto-oikeudenmukaisuus

- Ilmastokriisin perimmäiset syyt ja vaikutukset
- Yhteisöllisen toiminnan merkitys:
Wangari Maathain tarina

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

- Sukupuolistereotyypioiden ja -roolien tutkiminen
- Syitä sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja ilmastoepäoikeudenmukaisuuteen
- Ilmastonmuutoksen vaikutus sukupuolten väliseen epätasa-arvoon
- Vain globaalin etelän ilmiö?

4. Intersektionaalisuus

- Historiallinen tausta ja nykyiset seuraukset
- Syrjinnän ja etuoikeuksien tarkastelu
- Intersektionaalisuus ilmasto-oikeudenmukaisuudessa ja sukupuolten välisessä tasa-arvossa

5. Ekofeministinen lähestymistapa ratkaisuna

- Ekofeminismin periaatteet
- Onko (eko)feminismi vain naisille ja tytöille?
- Ekofeministisiä tarinoita
- Vaihtoehtotaloudet

6. Sanasto

- Oppaassa käytettyjen keskeisten termien ja käsitteiden määritelmät

1. Globaalit keskinäisriippuvuudet

Globaalien keskinäisriippuvuuksien tarkastelu

2020-luvulla koulujen on valmisteltava oppilaita nykypäivän monimutkaisiin ja toisiinsa kytkeytyviin ilmiöihin. **Tämä vaatii syvällistä ymmärrystä ilmaston, ympäristön, yhteiskunnan, kulttuurin ja talouden monimutkaisista yhteyksistä — näitä kutsutaan yleisesti globaaleiksi keskinäisriippuvuuksiksi.**

Nämä keskinäisriippuvuudet muovautuvat käynnissä olevan globalisaation myötä ja ulottuvat yhteisöihin, kansakuntiin, instituutioihin ja yksilöihin. Esimerkiksi nykyään tavarat kulkevat kaksinkertaisen matkan verrattuna 60 vuoden takaiseen ja ne ylittävät useita valtionrajoja ennen kuin ne lopulta kulutetaan. Muun muassa älypuhelimien tuotannossa käytetään komponentteja, kuten kobolttia, litiumakkuja sekä kameramoduleita, jotka kiertävät maapalloa ristiin rastiin aiheuttaen negatiivisia vaikutuksia yhteisöille ja ympäristölle (The 2023/2024 Human Development Report).

Globaalit keskinäisriippuvuudet ovat jatkuvassa muutoksessa. Koronapandemia, ilmastonmuutos ja maailmanlaajuiset kriisit kertovat karua tarinaa siitä, kuinka keskinäisriippuvuuksien sivuuttaminen tai huono hallinta vahingoittaa sekä ihmisiä että planeettaa. Globaalien yhteyksien verkosto yhdistää ihmisiä, paikkoja ja tapahtumia, ja me kaikki sijaitsemme tässä verkostossa. Toimintamme voi vaikuttaa maailmaan positiivisesti tai negatiivisesti. Yhteyksien, mahdollisuuksien ja keskinäisriippuvuuksien haasteet kuvastuvat hyvin kestävän kehityksen tavoitteissa.

Mitä ovat kestävän kehityksen tavoitteet?

Kestävän kehityksen tavoitteet sovittiin kaikkien Yhdistyneiden kansakuntien (YK) 193 jäsenvaltion toimesta 25. syyskuuta 2015 New Yorkissa. Kestävän kehityksen globaalissa toimintaohjelmassa määritellään 17 kestävän kehityksen tavoitetta ja 169 niihin liittyvää alatavoitetta, jotka on saavutettava globaalisti vuoteen 2030 mennessä. Näitä tavoitteita, jotka tunnetaan myös nimellä Agenda 2030, sovelletaan kaikkiin maihin, niin globaaliin etelään kuin pohjoiseen. Ne sisältävät haasteita, kuten ilmastonmuutos, sosiaalinen ja sukupuolten välinen eriarvoisuus, ja mahdollisuuksia, kuten koulutus ja ympäristönsuojelu. Kestävän kehityksen tavoitteet pyrkivät muuttamaan maailmaa varmistamalla, että nykyisen sukupolven tarpeet täytetään kestävästi, ympäristöä kunnioittaen ja tulevat sukupolvet huomioiden.

Tavoitteet kuvaavat globaalien keskinäisriippuvuuksien monimutkaisuutta ja moninaisuutta. Keskinäisriippuvuudet eivät koske vain globaaleja haasteita vaan myös tavoitteiden välisiä yhteyksiä. Onkin ilmeistä, ettei yksittäinen tavoite voi toteutua itsekseen; edistys jokaisessa tavoitteessa riippuu ponnisteluista kaikilla alueilla ja kaikissa maissa.

JOHDANTO KESTÄVÄN KEHITYKSEN TAVOITTEISIIN:

Seuraavista linkeistä löydät lisätietoa kestävän kehityksen tavoitteista:

- >>> Ulkoministeriön globaalikasvatusaineisto kouluille maailma2030.fi
- >>> Agenda 2030 teemapäivät – Opettajan opas teemapaivat.maailma2030.fi/
- >>> Rauhankasvatusinstituutin verkkokurssi 'Globaali vastuu' moodle.rauhankasvatus.fi

Yhteistyöllä pyrimme luomaan rauhallisia, oikeudenmukaisia ja inklusiivisia yhteisöjä, joissa vahvat instituutiot edistävät kestäviä ja terveitä ympäristöjä. Kuvittelemme maailman, jossa arvot kuten kunnioitus, huolenpito, luottamus, rakkaus, solidaarisuus ja myötätunto ovat keskiössä. Rakentaaksemme oikeudenmukaisempaa, rauhallisempaa ja ystävällisempää maailmaa, meidän on mietittävä lähestymistapamme uudelleen ja oltava valmiita muuttamaan ajatteluumme ja elämäämme. Hyvä ensimmäinen askel tässä muutoksessa on etsiä tietoa ja kehittää ymmärrystä monimutkaisista globaaleista suhteista ja erilaisista näkökulmista maailman haasteisiin.

2. Ilmastonmuutos ja ilmasto-oikeudenmukaisuus

Ilmastokriisien perimmäiset syyt ja vaikutukset

Ilmastonmuutos on erinomainen esimerkki globaaleista keskinäisriippuvuuksista. Se on yksi nykypäivän suurimmista globaaleista haasteista ja vaikuttaa ympäristöön, talouteen ja yhteiskuntaan. Se koskettaa kaikkia maita. Kasviuonekaasupäästöt yhdessä maassa vaikuttavat globaaliin ilmastoon, mikä johtaa lämpötilojen nousuun, jäätiköiden sulamiseen, merenpintojen kohoamiseen, äärimmäisiin sääilmiöihin ja eläin- ja kasvilajien käyttäytymisen ja elinkaarien muutoksiin. Äärimmäiset sääilmiöt, kuten kuivuus ja tulvat, voivat aiheuttaa sadon menetyksiä ja ruoan puutetta, mikä kasvattaa ruoan hintaa kaikkialla maailmassa. Tämä voi johtaa sosiaaliseen ja poliittiseen epävakauteen, aiheuttaa konflikteja ja väestömuutoksia, ja ennestään vahvistaa sukupuolten epätasa-arvoa ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa.

SÄÄ JA ILMASTO: MIKÄ ERO NIILLÄ ON?

Vaikka sää ja ilmasto liittyvät läheisesti toisiinsa, ne eivät ole sama asia. Ero sään ja ilmaston välillä on yksinkertaisesti tarkkailtavan ajanjakson pituudessa. Sää viittaa lyhyen aikavälin ilmakehän olosuhteisiin, kun taas ilmasto kuvaa keskimääräisiä sääolosuhteita pitkällä aikavälillä. Sää näyttää, miten ilmakehä käyttäytyy ja voi muuttua minuutti minuutilta, tunti tunnilta ja päivä päivältä. Sään komponentteihin kuuluvat lämpötila, sade, tuuli, rakeet, lumi, kosteus, tulvat, ukkosmyrskyt, helleaallot ja paljon muuta. Kun katsot ulos ikkunastasi minkä tahansa päivän aikana, näet sään.

Ilmasto puolestaan on sää tietyllä alueella pitkällä aikavälillä – yleensä tarkkailun kesto on 30 vuotta tai enemmän. Kun tiedemiehet puhuvat ilmastosta, he etsivät trendejä tai vaihtelusyklejä, kuten lämpötilan, kosteuden, sademäärien, meriveden pintalämpötilan ja muiden sääilmiöiden muutoksia, jotka tapahtuvat pidemmällä aikavälillä tietyssä paikassa. Sään muutokset voivat tapahtua minuuteissa, kun taas ilmasto muuttuu pidemmällä aikavälillä. Ilmastotapahtumat, kuten El Niño (merivirran ajoittainen muuttuminen Tyynellämerellä), tapahtuvat useiden vuosien aikana. Suuremmat vaihtelut tapahtuvat vuosikymmenten aikana, ja vielä suuremmat ilmastomuutokset tapahtuvat satojen ja tuhansien vuosien aikana. Nyt ilmastomme on selkeästi muuttumassa, sillä maapallon ilmasto lämpenee hiilidioksidin ja muiden ilmakehän kasvihuonekaasujen lisääntymisen vuoksi.⁵

⁵The European Space Agency - www.esa.int

Teollistumisesta lähtien maapallon keskimääräinen pintalämpötila on jatkanut nousuaan. Tiedemiehet ovat yhtä mieltä siitä, että ihmistoiminnan aiheuttamat kasvihuonekaasupäästöt ovat pääsyyinä tähän lämpenemiseen. Ilmastonmuutospaneeli (IPCC) on yksimielinen siitä, että "ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos vaikuttaa jo moniin sään ja ilmaston ääri-ilmiöihin kaikilla maapallon alueilla." Vuonna 2020 keskimääräinen globaali lämpötila oli jo 1,2°C korkeampi kuin ennen teollistumista. Globaali yhteisö pyrkii rajoittamaan lämpenemisen korkeintaan kahteen asteeseen, sillä sitä korkeammat lämpötilat voivat aiheuttaa perustavanlaatuisia muutoksia ja riskejä ihmisille, eläinkunnalle ja luonnolle. Ilmastonmuutos tuntuu jo maailmanlaajuisesti äärimmäisten sääilmiöiden lisääntymisenä ja merenpintojen kohoamisen myötä.⁶

⁶IPCC (2023) www.ipcc.ch/report

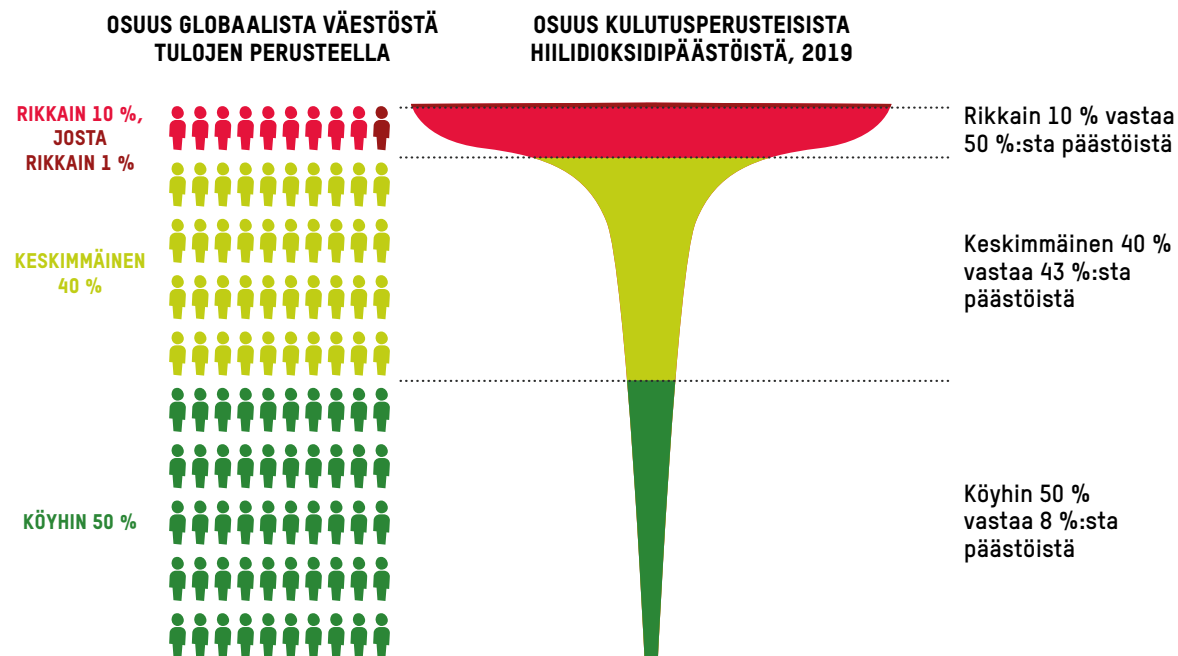
MIKÄ ON IPCC?

Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (IPCC) on YK:n elin, joka arvioi ilmastonmuutokseen liittyvää tiedettä. Se perustettiin Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelman (UNEP) ja Maailman meteorologisen järjestön (WMO) toimesta vuonna 1988 tarjoamaan poliittisille päättäjille säännöllisiä tieteellisiä arvioita ilmastonmuutoksesta, sen vaikutuksista ja riskeistä sekä ehdottamaan sopeutumis- ja lieventämisstrategioita. Samana vuonna YK:n yleiskokous hyväksyi WMO:n ja UNEP:n toimenpiteet IPCC:n perustamiseksi. IPCC:llä on 195 jäsenvaltiota. IPCC julkaisee kattavia tieteellisiä arviointiraportteja 5–7 vuoden välein. Kuudes raportti julkaistiin vuonna 2023.⁷

⁷IPCC (2024) www.ipcc.ch/2024

Ilmasto-oikeudenmukaisuus korostaa, että ilmastomuutoksen aiheuttama kriisi ei ole vain ympäristökysymys, vaan myös eettinen, sosiaalinen ja poliittinen ongelma. Se on oikeudenmukaisuuden kriisi, jossa kärsimys jakautuu epätasaisesti. Vaikka ihmisen aiheuttaman globaalin lämpenemisen vaikutukset tuntuvat ympäri maailmaa, globaalin etelän asukkaat kärsivät siitä suhteettoman paljon.

Toinen ilmasto-oikeudenmukaisuuden näkökulma liittyy vastuuseen ihmisen aiheuttamasta ilmastomuutoksesta. Eniten kärsivät ovat myös kriisiin vähiten vaikuttaneet. Tämä koskee köyhiä ihmisiä sekä marginaalisia ryhmiä kuten naisia ja alkuperäiskansoja, mutta myös matalan tulotason maita. On olemassa myös räikeä ero superrikkaiden ja muun maailman hiilijalanjälkien välillä: superrikkaiden hiilidioksidipäästöt ja ilmastomuutosta vauhdittavat investoinnit tekevät heidän hiilijalanjäljestään valtavan. Vuonna 2019 maailman rikkain yksi prosentti tuotti yhtä paljon hiilidioksidipäästöjä kuin ne viisi miljardia ihmistä, jotka muodostivat köyhimmän kolmanneksen ihmiskunnasta. Rikkaimman kymmenen prosentin kulutusperusteiset päästöt vastasivat puolta kaikista globaaleista hiilidioksidipäästöistä.⁸

Globaalit tuloryhmät ja niihin liittyvät kulutukseen perustuvat päästöt vuonna 2019. Lähde: Oxfam/SEI (2023).

⁸ Oxfam (2023) - policy-practice.oxfam.org

"Oxfamin mukaan kestäisi noin 1 500 vuotta, että alimpaan 99 prosenttiin kuuluva ihminen tuottaisi yhtä paljon hiilidioksidia kuin rikkaimmat miljardöörit tuottavat vuodessa." - Oxfam

ILMASTO-OIKEUDENMUKAISUUS

Ecoality-oppaan näkemyksen mukaan ilmasto-oikeudenmukaisuus tarkoittaa ilmastonmuutoksen taakan, vaikutusten ja hyötyjen oikeudenmukaista ja tasapuolista jakamista sekä ilmastokriisin torjumiseen tähtääviä toimia. Tämä edellyttää elämän asettamista tulevaisuutemme keskiöön, kaikista haavoittuvammassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamista ja sen varmistamista, että kaikilla ihmisillä, erityisesti naisilla ja haavoittuvassa asemassa olevilla ihmisillä, on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon reilulla, vastuullisella, avoimella ja korruptiosta vapaalla tavalla.

LÄMPÖSTRESSI

Lämpöstressi, eli kuumuuden aiheuttama kehon kuormitus, on Euroopassa yleisin ilmastonmuutokseen liittyvä ennen aikaisten kuolemien syy. Tulevaisuudessa voimakkaiden hellejaksojen odotetaan yleistyvän ja pitkittyvän. Kaupunkialueet ovat erityisen alttiita kuumenemiselle, sillä tiivis rakennuskanta sitoo lämpöä tehokkaasti. Sen sijaan viheralueet, kuten puistot ja istutetut puut lieventävät kuumuutta tarjoamalla varjoa ja viilentämällä haihdutuksen avulla. Laaja kansainvälinen tutkimus osoittaa kuitenkin, että viheralueiden tuoma viilennys jakautuu epätasaisesti.

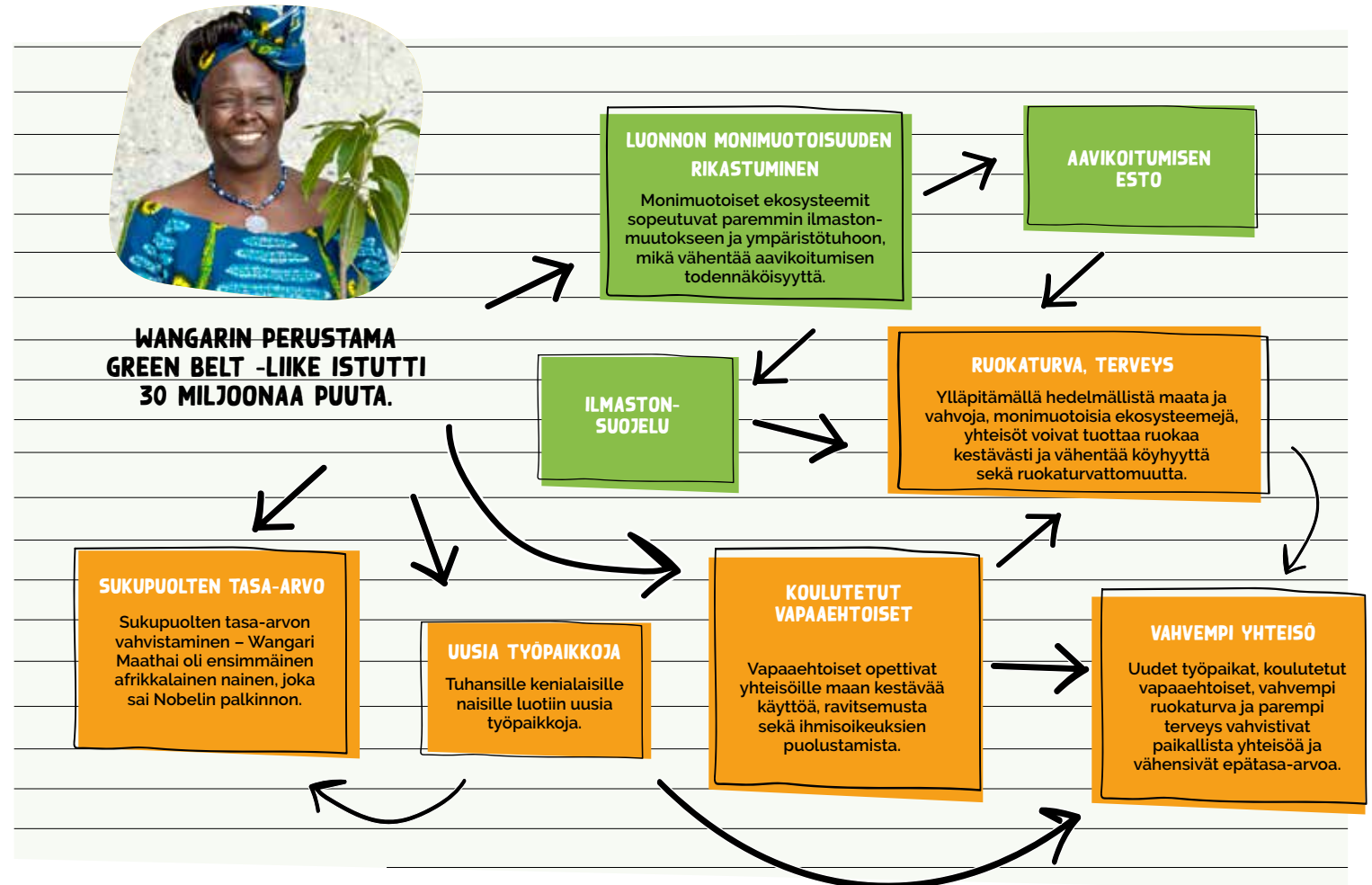
Tutkijat tarkastelivat viheralueiden viilentävää vaikutusta 14 Euroopan kaupungissa ja havaitsivat, että korkeiden lämpötilojen aiheuttamat haitat kohdistuivat eniten ihmisiin, jotka asuivat tiheään rakennetuilla ja usein huonokuntoisilla alueilla. Näillä alueilla on vähemmän kasvillisuutta. Asukkaat ovat usein pienituloisia, työttömiä tai vuokralla asuvia. Monilla on maahanmuuttajatausta. Sen sijaan korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevat, kuten hyvätuloiset ja asunnonomistajat, hyötyvät tutkimuksen mukaan keskimääräistä enemmän kaupunkien viheralueiden viilentävästä vaikutuksesta. Tutkimuksessa todettiin, että Helsingissä yli puolet väestöstä asui alueilla, joilla viheralueet viilensivät tehokkaasti, ja 40 prosenttia alueilla, joilla viilennys oli vähäisempää. Helsingissä alhaisen tulotason alueilla oli vähemmän kasvillisuuden tarjoamaa viilennystä kuin korkeamman tulotason alueilla. Toisaalta Helsingissä tulotason ja viilennysvaikutuksen välinen yhteys oli keskimäärin heikompi kuin muissa tutkimuksen kaupungeissa, mikä saattaa johtua siitä, että Helsingissä on myös suhteellisen kalliita tiiviisti rakennettuja alueita, kuten Jätkäsaari.⁹

⁹ Leena Järvi (2024) Kaupunkiluonto helpottaa kuumuutta, mutta jakautuu epätasaisesti. Helsingin yliopisto.

Yhteistoiminnan merkitys: Wangari Maathain tarina

Wangari Maathain työ rikastutti luonnon monimuotoisuutta, suojeli ilmastoa ja vahvisti paikallista yhteisöä, erityisesti naisia. Hän käynnisti ketjureaktion, jossa istutettiin 30 miljoonaa puuta, ja joka auttoi saavuttamaan monia kestävän kehityksen tavoitteita.

Kun keskustellaan globaaleista keskinäisriippuvuuksista, on tärkeää korostaa maailman haasteiden keskinäisriippuvuutta ja monimutkaisuutta, yhteistä vastuutamme siitä, sekä mahdollisuutta vaikuttaa paremman tulevaisuuden muovaamisessa sekä paikallisesti että globaalisti.

Kuvio 10: Wangari Maathai ja globaalit keskinäisriippuvuudet.

Olemme jo todenneet, että kaikki kestävän kehityksen tavoitteet ovat toisiinsa kytkeytyneitä. Tässä osiossa tarkastelemme läheistä yhteyttä kestävän kehityksen tavoitteen numero 5 (sukupuolten tasa-arvo) ja tavoitteen numero 13 (ilmastoteko) välillä. Tutkimme käsitteitä "ilmasto-oikeudenmukaisuus" ja "sukupuolten välinen tasa-arvo". Havainnollistamme niiden välisiä yhteyksiä ja sitä, miksi ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdistuvat erityisesti naisiin ja tyttöihin.

3. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Sukupuolistereotyyppien ja -roolien tutkiminen

Historian saatossa miehillä ja naisilla on ollut epätasa-arvoinen asema useimmissa yhteiskunnissa, ja naisilta on pitkään evätty olennaisia oikeuksia ja mahdollisuuksia. Nykymaailmassa miehet ja naiset ovat monissa yhteiskunnissa oikeudellisesti tasa-arvoisia, mutta vuosisatojen syrjinnän seuraukset näkyvät edelleen eri muodoissaan. Tämä ilmenee esimerkiksi naisten aliedustuksena taloudessa ja politiikassa.¹⁰

Sukupuolten epätasa-arvo viittaa oikeudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen tilanteeseen, jossa biologinen ja/tai sosiaalinen sukupuoli määrittää eri oikeudet ja arvokkuuden naisille ja miehille. Tämä näkyy heidän epätasa-arvoisessa kohtelussa yhteiskunnassa sekä oletetuissa stereotyyppisissä sosiaalisissa ja kulttuurisissa rooleissa¹¹. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi pyritään varmistamaan oikeudenmukaisuus ja tasapuolisuus mahdollisuuksien saamisessa sekä etujen ja vastuiden jakautumisessa naisten ja miesten kesken.

Sukupuolten välisen tasa-arvon aste vaihtelee eri yhteiskunnissa. Monissa paikoissa, jopa kaikkein edistyksellisimmässä yhteiskunnassa, merkittävä "oikeudenmukaisuuden kuilu" on edelleen olemassa. Kuilu näkyy esimerkiksi sukupuolten välisessä palkkaerossa ja naisten kohtuuttoman suuressa osuudessa palkattomasta hoivatyöstä. Maailmanlaajuisesti naiset tekevät yli 75 prosenttia palkattomasta hoivatyöstä, 3,2 kertaa enemmän kuin miehet¹². Suomessa naisten ja miesten välinen suhdeluku palkattomaan hoivatyöhön käytetystä ajasta vuonna 2014 oli 1,74¹³. Suhdeluku 1,74 tarkoittaa, että naiset käyttivät vuonna 2014 keskimäärin 1,74 kertaa enemmän aikaa palkattomaan hoivatyöhön kuin miehet. Toisin sanoen, naiset käyttivät lähes kaksi kertaa enemmän aikaa hoivatyöhön kuin miehet.

¹⁰ (WEF), 2021, "Global Gender Gap Report 2021" World Economic Forum, Geneva

¹¹ eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus?language_content_entity=en

¹² [climatepromise.undp.org/news-and-stories/what-does-gender-equality-have-to-climate-change](https://climatepromise.undp.org/news-and-stories/what-does-gender-equality-have-to-do-climate-change)

¹³ ourworldindata.org/female-labor-supply#licence sivustolta taulukosta: Female-to-male ratio of time devoted to unpaid care work, 2014.

Naisten köyhyysriski Suomessa on yleisesti korkeampi kuin miesten¹⁴. Naisten ja miesten välinen palkkaero vaikuttaa köyhyysriskiin. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan Suomessa vuonna 2022 naisten ansiot olivat koko työmarkkinoilla keskimäärin 84 prosenttia miesten ansioista¹⁵. Tämä johtuu osittain naisten alhaisemmasta keskipalkasta ja suuremmasta todennäköisyydestä työskennellä osa-aikaisesti tai määräaikaisissa työsuhteissa.

Alhaisemmat palkat voivat johtaa pienempiin säästöihin ja heikompaan taloudelliseen turvaan. Suomessa naisten eläkkeet ovat keskimäärin viidenneksen matalampia kuin miesten eläkkeet. Ero on merkittävä ja EU-maiden keskitasoa¹⁶. Tämä voi johtua muun muassa siitä, että naisten työurassa on ollut enemmän keskeytyksiä (mikä johtuu esimerkiksi perhevapaiden epätasaisesta jakautumisesta naisten ja miesten välillä) tai naiset ovat työskennelleet enemmän osa-aikaisesti. Eläke-erot vaikuttavat merkittävästi köyhyysriskiin vanhemmalla iällä.

¹⁴ Tilastokeskus (2024) Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrä lähes ennallaan vuonna 2022. stat.fi/julkaisu/cltcq5wjij6tw07w2y9ejc3x5

¹⁵ THL (2023) Sukupuolten palkkaero <https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo>

¹⁶ Kuivalainen, Susan; Järnefelt, Noora; Kuitto, Kati; Ritola, Suvi (2019) Naisten ja miesten eläke-erot: Katsaus tutkimukseen ja tilastoihin. urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4122-9

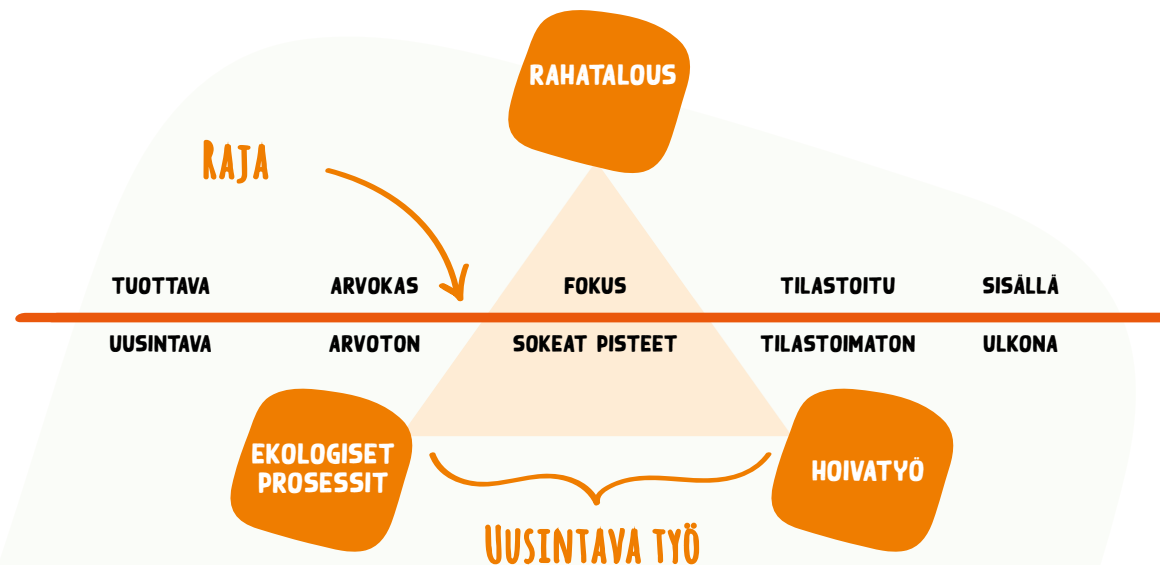
SUKUPUOLTEN VÄLINEN TASA-ARVO

Ecoality-oppaan näkemys sukupuolten välisestä tasa-arvosta sisältää toisiinsa kietoutuneiden sortojärjestelmien purkamisen sekä vallan uusjaon sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi. Lisäksi naisten, tyttöjen ja LGBTIQ+-yhteisön oikeuksia on suojeltava, edistettävä ja oikeudet on saavutettava, väkivallasta ja syrjinnästä vapaana.

Sytä sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja ilmastoepäoikeudenmukaisuuteen

Naisten ja ympäristön hyväksikäyttö ovat kytköksissä toisiinsa, ja niillä on samat perimmäiset syyt. Järjestelmä, joka sortaa ihmisiä sukupuolen, ihonvärin, luokan, seksuaalisuuden ja fyysisen kyvykkyyden perusteella, on sama, joka sortaa luontoa. Patriarkaatti, kolonialismi ja kapitalismi ovat vastuussa sekä naisten että ympäristön hyväksikäytöstä ja sorrosta. Ne kietoutuvat yhteen muiden sortojärjestelmien, kuten rasismien ja heteronormatiivisuuden kanssa, ja vahvistavat toisiaan.

Tutkitaan tätä tarkemmin. Sekä hoivatyö (kuten ruoan hankinta ja valmistus, lastenhoito, vaatteiden ja kotien puhdistus) että ekologiset prosessit (kuten hengitys, energia ja hajoaminen) ovat välttämättömiä yhteiskuntiemme ja talousjärjestelmiamme toiminnalle. Kaikkien pitää hengittää, syödä, juoda, nukkua ja pukeutua, mutta silti hoivatyötä ja ekologisia prosesseja ei arvosteta rahallisesti, ja ne jäävät näkymättömiksi ja näennäisesti arvottomiksi.

Tässä kuvassa nähdään, miten **VALLITSEVA TALOUSMALLI** luo keinotekoisien rajan ja valta-epätasapainon rahatalouden eli virallisen talouden ja ylläpitotalouden välille. Ylläpitotalouteen kuuluvat hoivatyö ja ekologiset prosessit, jotka ovat ihmisen elämän perusta ja jotka ylläpitävät virallista taloutta.

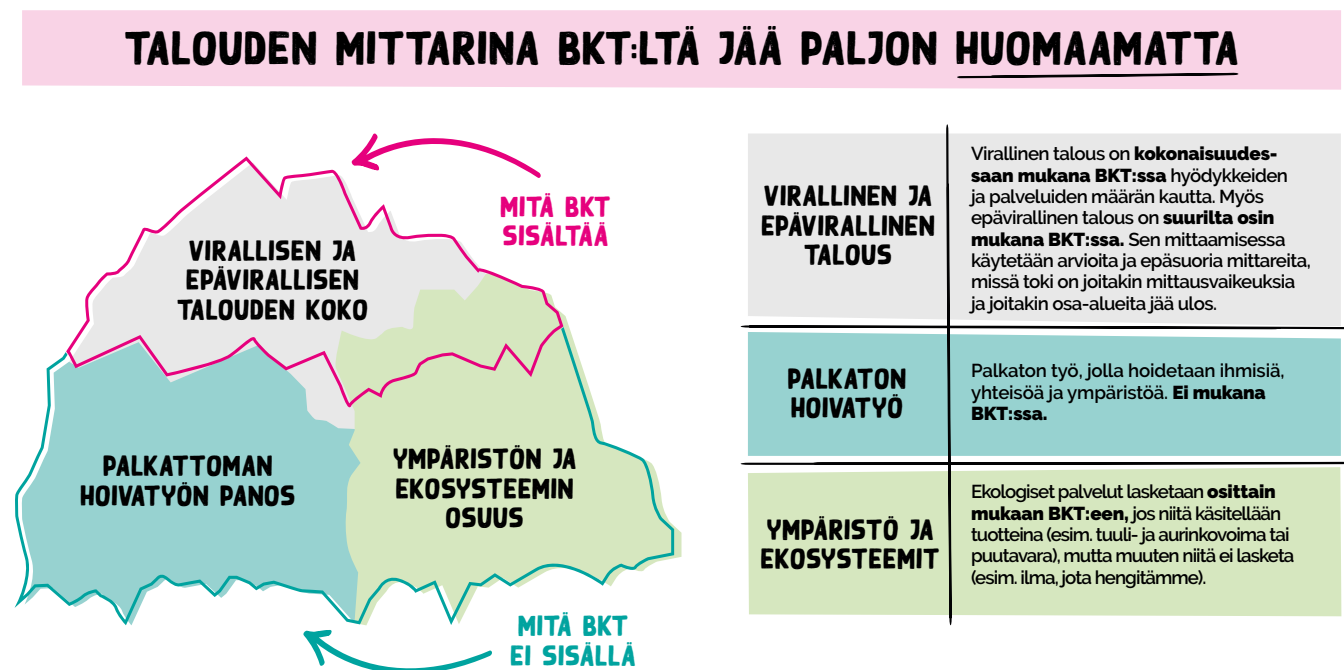
Muokattu kuviosta **The Dominant Economic Model**.

C. Dengler and B. Strunk. (2018). 'The Monetized Economy Versus Care and the Environment: Degrowth perspectives on reconciling an antagonism'. *Feminist Economics*, 24(3), 160-83.

<https://doi.org/10.1080/13545701.2017.1383620> M. Mies and V. Shiva. (1993). *Ecofeminism*. Fernwood Publishing.

Rahataloutta pidetään "tuottavana", ja se on taloustieteen ja päätöksenteon ensisijainen kohde, kun taas ylläpitotaloutta pidetään tuottamattomana ja arvottomana, ja se jää tämän fokuksen ulkopuolelle. Ylläpitotalouden ainoa tarkoitus tässä viitekehyksessä on palvella rahataloutta. Tämän valtaepätasapainon huipulla ovat rikkaat, enimmäkseen miehistä koostuvat eliitit, pääasiassa globaalissa pohjoisessa. Pohjalla ovat suhteettoman usein naiset, alkuperäiskansat ja rodullistetut yhteisöt, erityisesti ne, jotka elävät eri epätasa-arvojen risteymässä. Tämä tarkoittaa, että markkinatalouden loputtoman tuotannon ja kulutuksen todelliset kustannukset ulkoistetaan ja ne kuormittavat markkinatalouden ulkopuolella olevaa luontoa ja ihmisiä – usein naisia, jotka jo kokevat monenlaista epätasa-arvoa, sekä planeettaa, joka on ilmastokatastrofin ja massasukupuuton partaalla.

Nykyinen talousmallimme, joka perustuu loputtomaan kasvuun rajallisia resursseja käyttäen, mitataan bruttokansantuotteella (BKT). BKT ei huomioi monia ihmisen hyvinvointiin liittyviä ulottuvuuksia (kuten hyvinvointi, onnellisuus, ihmissuhteet, koulutus), eikä ympäristöön liittyviä ulottuvuuksia (kuten kestävyys, planeetan rajat), kuten viereisessä kuvassa esitetään. Tämä kapea keskittyminen BKT:hen ohjaa politiikkaa, joka ruokkii epätasa-arvoa, sukupuolten epäoikeudenmukaisuutta, sairauksia ja ilmastonmuutosta. BKT vaikuttaa paitsi siihen, mikä tunnustetaan ja mitä mitataan, myös siihen, millaisia toimia ja investointeja tehdään ja ketkä ovat voittajia ja häviäjiä.

BKT ei kuvaa taloutta kokonaisuudessaan.

Oxfam (2023) [Radical Pathways Beyond GDP: Why and how we need to pursue feminist and decolonial alternatives urgently](#)

Systeeminen muutos on tarpeen, ja se vaatii uudenlaisia järjestelyjä sukupuolten välisissä valtasuhteissa sekä ihmisten ja ympäristön välille. Tämä edellyttää yhtäläisten sosiaalisten, poliittisten, taloudellisten ja kulttuuristen mahdollisuuksien varmistamista kaikille. Tarkastelemme tätä systeemistä muutosta edistävää visiota ja elämäntapoja jäljempänä oppaassa. Ymmärtämällä toisiinsa kytkeytyvät epäoikeudenmukaisuuksia ja niiden ratkaisemiseksi tarvittavia yhteiskunnallisia muutoksia voimme edistää oikeudenmukaisempaa ja kestävämpää maailmaa.

Ilmastonmuutoksen vaikutus sukupuolten väliseen epätasa-arvoon

Ilmastokriisi vaikuttaa suhteettomasti marginalisoituihin ryhmiin, kuten alkuperäiskansoihin, naisiin ja tyttöihin, pienviljelijöihin, ikääntyneisiin ja vammaisiin ihmisiin. Näillä ryhmillä on usein **vähemmän resursseja ja mahdollisuuksia paeta tai toipua äärimmäisten sääilmiöiden aiheuttamista vahingoista.**

Lapset leikkivät sulavalla jäällä lähellä yupik-kylää Napakiakissa Yukon-joella. Ilmastonmuutos vaikuttaa suhteettoman paljon Alaskan maaseutuyhteisöihin, joista monien olemassaolo on uhattuna.

Ilmasto-oikeudenmukaisuuden periaate on pyrkiä jakamaan ilmastonmuutoksen rasitteet ja mahdollisuudet tasapuolisesti maailmanlaajuisesti. Tämän periaatteen mukaan teollistuneiden maiden ja joidenkin nousevien talouksien, jotka ovat ilmastonmuutoksen pääasiallisia aiheuttajia, tulee paitsi merkittävästi vähentää kasvihuonekaasupäästöjään, myös tukea köyhempiä maita ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja sen vaikutusten hillitsemisessä. Kuitenkin vauraampien maiden tarjoama tuki näiden siirtymien mahdollistamiseksi on yhä riittämätöntä.

Olemme jo oppineet, että ilmastonmuutoksen vaikutukset eivät kohtele kaikkia ihmisiä maailmassa tasapuolisesti; globaalin pohjoisen ja etelän välillä on suuria eroja. Naiset ja tytöt ovat yksi ryhmä, joka kärsii erityisen paljon ilmastokriisin vaikutuksista, mikä liittyy sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin. Kuinka paljon enemmän naiset ja tytöt kärsivät? Tarkastellaan muutamia esimerkkejä, jotka YK:n tasa-arvojärjestö [UN Women](#) on jakanut:

1. **Suurempi haavoittuvuus katastrofeissa:** [YK:n](#) mukaan naiset ja tytöt ovat järkyttävästi 14 kertaa todennäköisemmin kuolemanvaarassa luonnonkatastrofeissa kuin miehet. Tämä koskee myös yhä yleisempiä äärimmäisiä sääilmiöitä. Syitä tähän ovat esimerkiksi naisten rajoittuneet uintitaidot sekä vastuut evakointien aikana, kuten huolehtiminen lapsista ja vanhuksista. Näyttää myös siltä, että tällaisissa katastrofeissa varoitukset saavuttavat naiset usein myöhemmin kuin miehet.

2. Lisääntyneet taakat: Monissa yhteiskunnissa naiset ja tytöt kantavat suurempaa vastuuta perheen ravitsemuksesta ja luonnonvarojen, kuten veden ja ruoan, hallinnasta. Ilmastonmuutoksen aiheuttama resurssipula lisää heidän työmääräänsä. Esimerkiksi kuivuuskausina naiset ja tytöt joutuvat kulkemaan tavallista pidempiä matkoja hakeakseen vettä tai polttopuuta. Toinen dramaattinen esimerkki on maataloustyö: monissa maissa naiset ovat yksinomaan vastuussa perheidensä tarvitseman ruoan viljelystä, vaikka miehet eivät kävisi töissä. Naiset ovat myös perheissä ensimmäisiä, jotka luopuvat ruoasta lasten ja miesten hyväksi silloin, kun ruokaa on niukasti. Intensiiviset ja toistuvat sääilmiöt ovat ajaneet miljoonia ihmisiä ruokaturvattomuuteen, ja raskaana olevat naiset ovat erityisen alttiita aliravitsemukselle. Lisääntynyt fyysinen rasitus johtaa usein terveysongelmiin. Samalla aikaa jää vähemmän koulutukseen, työhön tai poliittiseen osallistumiseen, mikä vaikuttaa kielteisesti naisten tuloihin ja vaikeuttaa heidän osallistumistaan yhteiskunnalliseen elämään.

Laosin demokraattinen kansantasavalta. Singnakhone puutarhasaan, jossa hän viljelee vihanneksia kotitaloutta varten. Hänen yhteisönsään esiintyy yhä useammin tulvia, ja vuonna 2019 tapahtunut vakava tulva vahingoitti riisipeltoja ja viljelykasveja.

3. Lisääntyneet väkivallan riskit: Ilmasto-onnettomuuksien aiheuttama pakolaisuus ja pitkät matkat resurssien, kuten veden hakemiseksi altistavat naiset lisääntyneille fyysisen ja seksuaalisen väkivallan, pakotetun prostituution ja hyväksikäytön riskeille. Myös lähisuhdeväkivalta lisääntyy yleensä katastrofien jälkeen taloudellisen stressin ja pakolaisuuden kaltaisten tekijöiden vuoksi. Suuren datamäärän analyysit osoittavat, että tilanteissa, joissa on useita samanaikaisia kriisejä (esimerkiksi ympäristökriisit ja pandemiat tai konfliktit), haut hakukoneista, kuten Googlesta, liittyen naisiin kohdistuvaan väkivaltaan lisääntyvät naisten ja tytöt etsiessä apua kohtaamaansa väkivaltaan.¹⁷

4. Lisääntyneet pakkoavioliitot, vähemmän koulutusta: Alueilla, joilla on kuiva ilmasto ja toistuvia kuivuuskausia lapsiavioliitot ovat yleisempiä, kun perheet yrittävät selviytyä alhaisemmista maataloustuotoista, korkeammista ruoan hinnoista ja taloudellisista paineista. Esimerkiksi Kambodžassa lapsiavioliittojen määrä kasvaa kuivuuden lisääntyessä. Lähes yksi viidestä työstä Kambodžassa menee naimisiin lapsena. Osuus on vielä korkeampi kaikista köyhimmistä kotitalouksissa¹⁸. Seurauksena ovat teiniraskaudet, lisääntynyt riski lähisuhdeväkivaltaan sekä rajoitetut mahdollisuudet koulutukseen ja urakehitykseen.

5. Taloudelliset haasteet: Naisilla on maailmanlaajuisesti alhaisemmat tulot, vähemmän säästöjä ja huonompi mahdollisuus saada luottoa miehiin verrattuna, mikä vaikeuttaa heidän taloudellista toipumistaan ilmastokriisien aiheuttamista menetyksistä sekä sopeutumista muuttuviin olosuhteisiin. Tämän seurauksena naiset ja tytöt kärsivät suuremmissa määrin ja pidempään ilmastoon liittyvien kriisien jälkeen.

¹⁷ UNWomen [Disasters, crises and violence against women: Evidence from big data analysis \(2023\)](#)

¹⁸ UNWomen - [Klima und Gender](#)

Shirley Ahuia, 11-vuotias Solomonin saarilta, valmistautuu menemään kouluun kaiverretulla kanootillaan. Manawai Bayn lapset Itä-Are'arissa eivät voi enää käyttää rannikopolkuja, jotka ovat merenpinnan nousun seurauksena veden alla.

6. **Poliittinen aliedustus:** Vaikka naiset ovat suhteellisesti haavoittuvaisempia ilmastonmuutoksen vaikutuksille kuin miehet, he ovat edelleen aliedustettuina keskeisissä ilmastopolitiikkaan ja luonnonvarojen hallintaan liittyvissä päätöksentekoprosesseissa. Vaikka naisiin kohdistuvat ilmastonmuutoksen erilaiset vaikutukset tunnustetaan yhä enemmän, heidän tärkeä roolinsa ilmastoneuvotteluissa, muutoksen ajureina ja luonnonvarojen hallinnassa jää usein huomiotta. Naiset ovat merkittävästi aliedustettuina keskeisissä päätöksentekokelimissä. Esimerkiksi vuonna 2022 pidetyssä YK:n ilmastonmuutoskonferenssissa vain 20 prosenttia valtuuskuntien johtajista oli naisia.¹⁹

¹⁹ [The Ministry for Economic Cooperation and Development \(BMZ\)](#)

Vain globaalin etelän ilmiö?

Olisi virhe ajatella, että naiset kärsivät ilmastonmuutoksesta eri tavalla kuin miehet vain globaalissa etelässä. Esimerkiksi kaupungeissa helleaaltojen aikana kuolee pääasiassa vanhempia naisia, vaikka otettaisiin huomioon, että vanhempia naisia on ylipäätään enemmän kuin miehiä. Tämä johtuu pääasiassa asumistilanteista – naiset kärsivät useammin köyhyydestä vanhemmalla iällä ja asuvat siksi yleisemmin kodeissa, joissa sopeutuminen kuumuuteen (esimerkiksi ilmastointilaitteiden avulla) tai vaihtoehtoisten ratkaisujen (kuten varjoisan puutarhan) käyttö on rajallista.

Suomessa ilmastonmuutoksen vaikutukset naisiin ja tyttöihin voivat olla samanlaisia kuin muualla maailmassa, vaikka ne eivät ole yhtä voimakkaita kuin esimerkiksi kehittyvissä maissa. Suomessa naiset ovat keskimäärin köyhempiä kuin miehet, erityisesti yksinhuoltajaäidit ja iäkkäät naiset²⁰. Ilmastonmuutoksen aiheuttamat taloudelliset vaikutukset, kuten energian ja ruoan hintojen nousu, voivat kohdistua erityisen raskaasti näihin ryhmiin. Pienituloiset ryhmät, joihin kuuluu paljon naisia, voivat kärsiä eniten, jos esimerkiksi energiatehokkuustoimenpiteet tai uudet teknologiat, esimerkiksi jäähdytyslaitteet, ovat heille taloudellisesti saavuttamattomia. Tässä tapauksessa naisten sopeutumiskyky ilmastonmuutokseen heikkenee, mikä voi lisätä taloudellista eriarvoisuutta Suomessa.²¹ Lisäksi naiset ovat yliedustettuina aloilla, jotka voivat olla haavoittuvaisia ilmastonmuutokselle tai siihen liittyville taloudellisille muutoksille. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysala sekä palvelualat voivat kärsiä, jos ilmastonmuutoksen myötä syntyy taloudellisia kriisejä.

Kuten muuallakin maailmassa, suomalaiset naiset kantavat pääosin vastuun perheiden hoivatyöstä. Ilmastonmuutoksen aiheuttamat vaikutukset, kuten terveyden heikkeneminen tai vanhustenhoidon tarpeen kasvu, voivat lisätä naisten hoivatyön määrää, mikä voi rajoittaa heidän osallistumistaan työmarkkinoille ja yhteiskuntaan. Ilmastonmuutoksen aiheuttamat terveydelliset haitat, kuten helleaallot tai ilmanlaadun heikkeneminen, voivat vaikuttaa erityisesti iäkkäisiin naisiin ja lapsiin, joiden hoitajia ovat pääosin naiset. Kriisit, kuten luonnonkatastrofit, voivat johtaa taloudelliseen stressiin ja pakotettuun asumiseen tiiviisti samassa tilassa, mikä voi lisätä lähisuhdeväkivallan riskiä. Sukupuolten välinen tasa-arvo ja ilmasto-oikeudenmukaisuus ovat siksi tärkeitä kysymyksiä myös Suomessa.

²⁰ Tilastokeskus (2024) Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrä lähes ennallaan vuonna 2022. stat.fi/julkaisu/cltcqq5wj6tw07w2y9eic3x5

²¹ THL (2023) Eriarvoisuuden huomioiva yhteiskunnallinen siirtymä thl.fi/aiheet/ymparistoverveys/ilmastonmuutos/ilmastonmuutoksen-sosiaaliset-vaikutukset/eriarvoisuuden-huomioiva-yhteiskunnallinen-siirtyma

Vaikutusten lisäksi sukupuolten välillä on eroja myös vastuussa ilmastokriisistä: maailmanlaajuisesti miesten keskimääräinen hiilijalanjälki on suurempi kuin naisten. Tutkimukset viittaavat siihen, että miehet ajavat suurempia autoja ja syövät vähemmän todennäköisesti kasvis- tai vegaaniruokaa, ja harvat miehet ilmaisevat suosivansa kestäväää elämäntapaa. Tämä ilmenee jokapäiväisissä toimissa: naiset säästävät useammin vettä, laskevat lämmitystä poistuessaan kotoa tai varmistavat, että jätteet erotellaan oikein. Tätä ilmiötä kutsutaan myös "sukupuolten väliseksi ekokuiluksi".²²

Laajan eurooppalaisen kyselytutkimuksen mukaan eri kaupungeissa mieltään osoittaneista nuorista 66 prosenttia oli tyttöjä. Nuorisobarometri-aineiston (2021) mukaan Suomessakin sukupuoli on selvästi yhteydessä nuorten ympäristötoimijuuteen niin, että 15–19-vuotiaat tytöt ovat aktiivisempia kuin pojat. Lisääntynyt kasvissyönti on esimerkki nuorten sukupuolittuneesta ympäristötoimijuudesta. Usein sen taustalla on nuorten kasvava huoli ilmaston ja eläinten hyvinvoinnista. Useimmat nuoret naiset kuin nuoret miehet suosivat kasviksia.

Onko niin, että yhteiskunnan kulttuuriset normit arvottavat ympäristöystävällisyyttä feminiiniseksi tai maskuliiniseksi toiminnaksi ja tällä on seurauksia nuorten ympäristötoimijuudelle? Kasvissyönnin mieltäminen naiselliseksi valinnaksi näkyy markkinoinnissa ja kuluttajille tehdyissä kyselytutkimuksissa, kun taas punaisen lihan syönti tulkitaan usein miehekkääksi. Samaan aikaan osa kasvissyöjistä on halunnut murtaa stereotyyppistä kuvaa kasvissyönnistä. Esimerkiksi "Sipsikaljavegaanit"-Facebook-ryhmässä korostetaan syömisen hedonistisuutta ja yltykkylläisyyttä terveellisen ja tiukan vegaaniruokavalion sijasta. Stereotyyppisiä mielikuvia voi murtaa!²³

²² Mintel research quoted in The Guardian (2020) [theguardian.com/environment/2020/feb/06/eco-gender-gap-why-saving-planet-seen-womens-work](https://www.theguardian.com/environment/2020/feb/06/eco-gender-gap-why-saving-planet-seen-womens-work)

²³ Nuorisobarometri (2021) Fransberg, M., Honkatukia, P., Selin, A. & Pienimäki, M. (2021) Tytöt ja pojat ympäristötoimijoina – ekofeministisiä ja intersektionaalisia tulkintoja.

4. Intersektionaalisuus

Historiallinen tausta ja nykyiset vaikutukset

Ilmastonmuutoksen vaikutukset liittyvät moninaisesti identiteetin ja eriarvoisuuden ulottuvuuksiin. Alkuperäiskansojen ja afrikkalais-taustaisten naisten, maaseudun asukkaiden, konfliktialueiden tai katastrofialttiiden alueiden naisten, vanhempien naisten, LGBTIQ+ henkilöiden, vammaisten naisten ja maahanmuuttajanaisten haavoittuvuus kasvaa heidän risteävien identiteettiensä vuoksi.

Intersektionaalisuus tunnistaa, kuinka erilaiset identiteetin osa-alueet – kuten etninen tausta ja ihonväri, sukupuoli, seksuaalisuus, yhteiskuntaluokka ja kyvykkyys – leikkaavat toisiaan ja luovat erilaisia etuoikeuksia ja sortoa. Kimberlé Crenshaw lanseerasi termin intersektionaalisuus vuonna 1989²⁴ korostaakseen rasismia ja seksismia samanaikaista vaikutusta mustiin naisiin. Nykyisin intersektionaalisuus käsittää laajasti erilaisten syrjintämuotojen päällekkäisyyden ymmärtämisen ja niiden seuraukset. Käsitettä voi käyttää myös ilmastonmuutokseen liittyen.

Tunnustamalla intersektionaaliset vaikutukset ja puuttumalla niistä paljastuviin systeemiin eriarvoisuuksiin, voimme edistää osallistavampaa ja tehokkaampaa ilmastotoimintaa, joka tukee kaikkia yhteisöjä.

²⁴ [Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics](https://www.uchicago.edu/~kcrenshw/teaching/intersections/intersections.html) (uchicago.edu)

“Intersektionaalisuus on tapa ajatella identiteettiä ja sen suhdetta valtaan. Se on periaatteessa linssi, joka auttaa näkemään, kuinka erilaiset eriarvoisuuden muodot usein toimivat yhdessä ja pahentavat toisiaan. Meillä on tapana käsitellä rotujen eriarvoisuutta erillään sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan, seksuaalisuuteen tai maahanmuuttajastatukseen perustuvasta eriarvoisuudesta. Usein puuttuu ymmärrys siitä, kuinka jotkut ihmiset joutuvat kokemaan näitä kaikkia, ja kokemus ei ole vain osiensa summa.”

- Kimberlé Crenshaw, oikeustieteen professori Columbian yliopistossa ja Kalifornian yliopistossa Los Angelesissa.

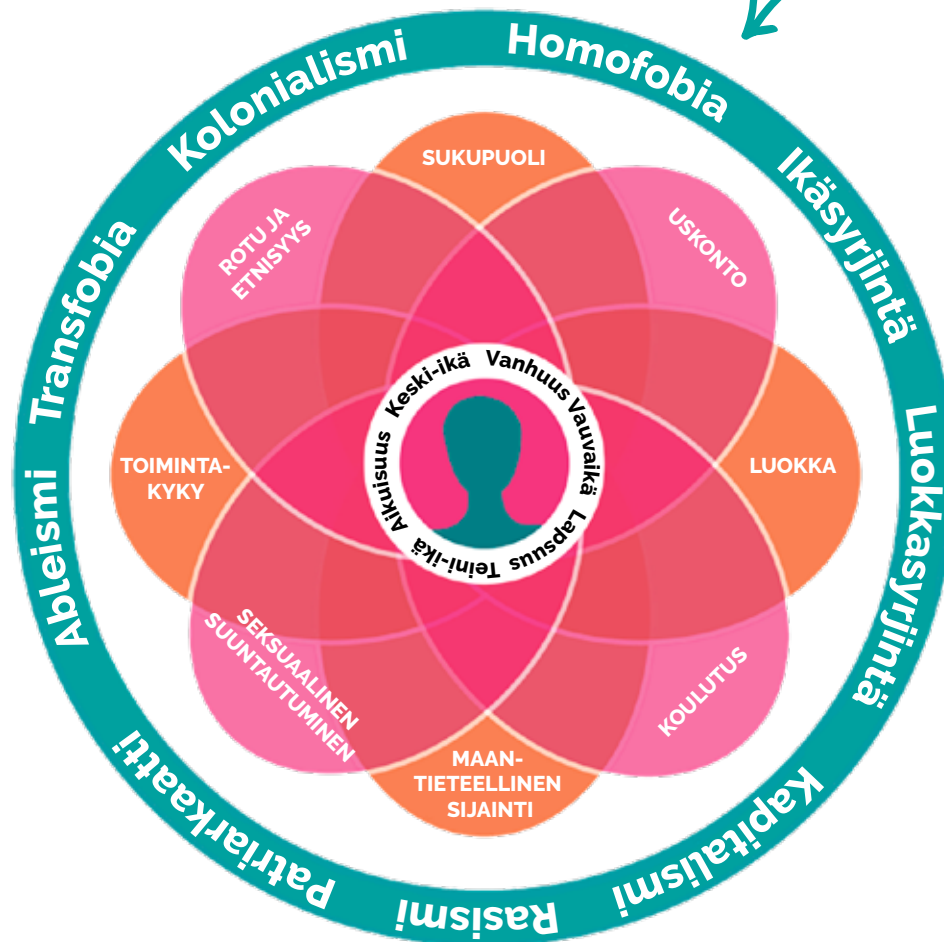
Esimerkiksi kun hijabia käyttävää musliminaista syrjitään, on mahdotonta eristää ne ulottuvuudet, jotka aiheuttavat syrjintää, esimerkiksi hänen sukupuoltaan hänen muslimi-identiteetistään. Ne ovat erottamattomasti kytköksissä: hän käyttää hijabia, koska hän on musliminainen julkisessa tilassa. Mustia naisia syrjitään työpaikalla enemmän kuin valkoisia naisia²⁵ – ja tämä syrjintä pahenee, jos henkilöllä on vamma tai hän kuuluu seksuaalivähemmistöön. Mustat naiset eivät ole vain mustia tai naisia, he ovat molempia kaikissa tilanteissa. Rasismien ja seksismien tai minkä tahansa muun syrjinnän kokeminen samanaikaisesti on "enemmän kuin osiensa summa". Kuten Kimberlé Crenshaw on hiljattain sanonut: "Kyse ei ole yksinkertaisesti siitä, että täällä on rotuongelma, tuolla sukupuoliongelma ja jossain muualla luokkaan tai LGBTQ-väestöön liittyvä ongelma. Usein tämä kehys pyyhkii pois sen, mitä tapahtuu ihmisille, jotka kokevat kaikkia näitä asioita."²⁶ Kaikki eriarvoisuuden muodot vahvistavat toisiaan ja niitä on siksi analysoitava ja ratkaistava samanaikaisesti, jotta yksi eriarvoisuuden muoto ei vahvistaisi toista. Esimerkiksi sukupuolten välisen palkkaeron käsittely ilman muiden ulottuvuuksien, kuten etnisen taustan tai ihonvärin, sosioekonomisen luokan ja kansalaisuusaseman (paperiton, oleskelulupa) huomioon ottamista jättää laajemman kuvan huomiotta ja todennäköisesti vahvistaa eriarvoisuuksia naisten keskuudessa.

²⁵ [Lean In and McKinsey & Company's annual Women in the Workplace study](#)

²⁶ [Kimberlé Crenshaw on Intersectionality, More than Two Decades Later](#) | Columbia Law School

Syrjinnän ja etuoikeuksien tarkastelu

Muunneltu osoitteesta justassociates.org

Tämä kuvio kuvaa INTERSEKTIONAALISUUTTA, eli ihmisten identiteetin eri osa-alueita ja sitä, kuinka ne vaikuttavat toisiinsa ja tuottavat hyvin erilaisia elämän ja vallan kokemuksia.

Etuoikeuskävely on ajatuksia herättävä harjoitus, jolla voi pohtia intersektionaalisuutta sekä vallan ja etuoikeuksien suhdetta. Se lisää samalla tietoisuutta, empatiaa ja hyväksyntää. Saman voi myös tehdä "etuoikeuspyörän" avulla tai yksinkertaisesti vastamalla tiettyihin kysymyksiin. Löydät tähän menetelmään perustuvan tehtävän oppaan **osasta 3**.

Tutustu tähän etuoikeuspyörään.

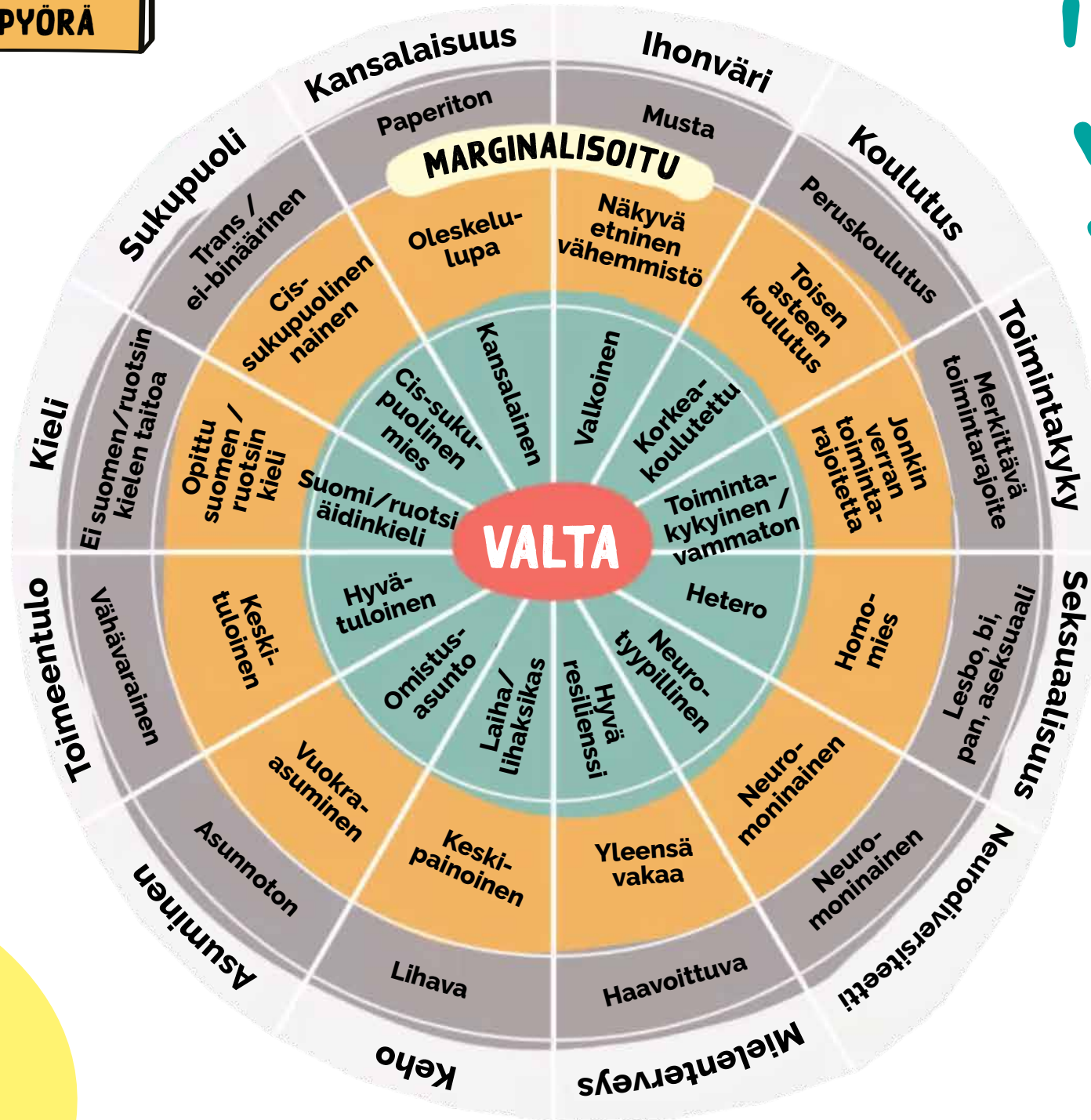
Miten sijoitut eri ulkoisten tekijöiden suhteen?

Miltä sinusta tuntuu kun tarkastelet näitä valtarakenteita?

Mitkä osat identiteetistäsi siirtävät sinua lähemmäs keskustaa ja mitkä lähemmäs reunaa?

Herättääkö se sinussa kysymyksiä?

VALLAN JA ETUOIKEUKSIEN PYÖRÄ

Kuvio 14: Mukautettu pyörän kuvasta, jossa on 12 sektoria: ihonväri, muodollinen koulutus, toimintakyky, seksuaalisuus, neurodiversiteetti, mielenterveys, kehon koko, asuminen, varallisuus, kieli, sukupuoli ja kansalaisuus.

Intersektionaalisuus ilmasto-oikeudenmukaisuudessa ja sukupuolten välisessä tasa-arvossa

Tutkitaan tarkemmin, miten ilmastokriisit risteävät sukupuolten eriarvoisuuden kanssa ja aiheuttavat haitallisia ja syrjiviä vaikutuksia.

Tapaa **Wilson Thomas**,
joka asuu Ranskassa*

**20-VUOTIAS, MIES, MUSTA,
RANSKALAINEN**

Olet ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelija. Vanhempasi ovat naimisissa ja perheessänne on kolme lasta. Isäsi työskentelee rakennusalalla ja äitisi omistaa leipomon. Molemmat vanhemmat ovat suorittaneet toisen asteen koulutuksen. Perheesi tilanne on taloudellisesti turvattu. Joskus kuulet vanhempiesi puhuvan rahasta, erityisesti silloin, kun leipomossa on hiljaista. Et voi ostaa mitä haluat, mutta kaikki perustarpeesi täytetään. Perheelläsi on kaupungissa vanha talo. Siinä on huono eristys eikä ilmastointia. Isoäitisi asuu kanssanne, hän on heikkokuntoinen ja kärsii usein keuhkoputkentulehduksesta. Teillä on internet kotona. Naapurusto ei ole erityisen siisti, roskikset ovat aina täynnä ja vihreitä alueita on vähän. Päivällä alue on turvallinen, mutta yöllä ei niin turvallinen. Vanhemmillasi on auto. Sinä liikut jalan, pyörällä tai julkisilla kulkuvälineillä.

Tapaa **Yimo Wang**,
joka asuu Italiassa*

**35-VUOTIAS, NAINEN,
AASIALAINEN, KIINALAINEN**

Synnyit Kiinassa ja perheesi muutti Italiaan, kun olit kolmevuotias, mutta sinulla ei ole vielääkään Italian kansalaisuutta. Työskentelet vanhempiesi vaatebisneksessä. Vanhempasi ovat naimisissa ja perheessä on kaksi lasta. Molemmat vanhemmat työskentelevät 13 tuntia päivässä samassa yrityksessä. He ovat suorittaneet toisen asteen koulutuksen Kiinassa. Olet naimisissa ja sinulla on kaksivuotias tytär. Otat hänet usein mukaan töihin, koska hän ei pääse paikalliseen päiväkotiin. Et voi ostaa kaikkea mitä haluat, mutta saat kaikki perustarpeesi täytettyä. Asutte vuokra-asunnossa kaupungissa lähellä perheyristystä. Asunto on melko huonossa kunnossa, siinä on vanha lämminvesivaraaja, huono lämmitys eikä ilmastointia. Teillä on rajoitettu internet-yhteys kotona. Naapurustossa on vain yksi julkinen puisto, jossa on vanha leikkipaikka. Alue ei ole turvallinen, varsinkaan yöllä. Omistat ja käytät autoa, mukavuuden ja turvallisuuden vuoksi.

**Tapaa Grace Issa,
joka asuu Portugalissa***

**8-VUOTIAS, TYTTÖ, MUSTA,
TANSANIALAINEN**

Käyt alakoulua. Isäsi on ollut naimisissa kahdesti. Vanhemmillasi on neljä lasta ja olet perheen toiseksi vanhin. Molemmat vanhempasi ovat saaneet turvapaikan. Isäsi työskentelee paikallisella torilla, jossa hän myy hedelmiä. Äitisi hoitaa kotia ja lapsia. Vain isäsi on suorittanut toisen asteen koulutuksen. Perheesi tilanne ei ole taloudellisesti turvattu eikä teillä ole varaa useimpiin tuotteisiin. Kaikkia perustarpeitasi ei täytetä. Perheesi asuu kaksiossa vilkkaassa ja meluisassa esikaupungissa. Teillä ei ole internetiä kotona. Naapurusto ei ole aina turvallinen päivällä eikä yöllä. Vanhemmillasi ei ole kulkuneuvoa polkupyörää lukuunottamatta ja liikut heidän kanssaan kävellen tai paikallisbusseilla.

**Tapaa Zani Barbas,
joka asuu Kreikassa***

**16-VUOTIAS, EI-BINÄÄRINEN,
VALKOIHOINEN, KREIKKALAINEN**

Sinulla on näkövamma ja käyt toista astetta koulussa, mutta jätät usein koulun väliin, koska et tunne saavasi tunnustusta tai hyväksyntää useimmilta opettajilta näkövammaisuutesi ja sukupuoli-identiteettisi vuoksi. Vanhempasi ovat eronneet ja perheessänne on kolme lasta. Isäsi on kemisti ja äitisi hammaslääkäri. Molemmilla on yliopistotutkinto. Perheesi tilanne on taloudellisesti turvattu. Et voi ostaa kaikkea mitä haluat, mutta kaikki perustarpeesi täytetään. Perheelläsi on talo järven lähellä sijaitsevalla, viheralueiden ympäröimällä esikaupunkialueella sekä tilava asunto kaupungin keskustassa. Molemmat asunnot ovat ilmastoituja ja niissä on internetyhteys. Vietät vuorotellen aikaa kummankin vanhemman luona. Esikaupunkialueen naapurusto on turvallinen, mutta kaupungin keskustan naapurusto ei ole turvallinen yöllä. Vanhemmillasi on kaksi autoa, jotka eivät ole sähkö- tai hybridautoja.

Valitse yksi yllä olevista henkilöistä "hahmoksesi". Yritä kuvitella "uutta" elämääsi hetken ajan annettujen tietojen perusteella.

Millaisessa kodissa asut? Ovatko vanhempasi elossa? Onko sinulla sisaruksia? Oliko tai onko lapsuutesi onnellinen?

Miltä sinusta tuntuu juuri nyt? Mitä asioita mietit? Mitä odotat tulevaisuudelta?

LUE NYT LÄPI SEURAAVAT KUUSI KYSYMYSTÄ JA ANNA ITSELLESI PISTE AINA, KUN VASTAAT "KYLLÄ":

1. Jos alueellesi iskee äärimmäinen helleaalto: pystytkö sinä ja perheesi selviytymään fyysisesti korkeista lämpötiloista (kotona, asunnossa, työpaikalla tai koulussa jne.) ja pysymään mahdollisimman turvassa? Onko teillä keinoja paeta kuumuutta?
2. Kuvittele, että ukkosmyrsky iskee alueellesi ja aiheuttaa vakavia tulvia. Voitko sinä ja perheesi jatkaa elämääne jonkin ajan kuluttua kuten ennen? Saatteko korvauksia ja apua valtiolta, omista tai sukulaisten säästöistä, sosiaalisten verkostojen kautta?
3. Tarjoaako paikallinen ja kansallinen valtamedia sinulle ja perheellesi puolueetonta ja eriytettyä tietoa ilmastokriisistä? Onko teillä tietoa ilmastonmuutoksen ehkäisystä ja lieventämisestä?
4. Onko perheelläsi ja sinulla periaatteessa mahdollisuus ja keinot muuttaa muualle turvallisesti, ilman että se rajoittaa elämää merkittävästi?
5. Koetko arjessasi, ettei mikään tai kukaan uhkaa?
6. Koetko, ettei sinulla ole pelättävää itsesi ja perheesi ruokkimisessa?

>>> Kohtaako hahmosi syrjinnän muotoja? Jos kohtaa, mitä ne ovat? Mitkä ovat syrjinnän syyt?

>>> Onko hahmollasi etuoikeuksia? Jos on, mistä etuoikeudet johtuvat?

>>> Lue uudelleen muiden hahmojen profiilit ja yllä olevat lauseet. Kohtaavatko muut hahmot syrjinnän muotoja? Jos kohtaavat, mitä ne ovat? Mitkä ovat syrjinnän syyt?

>>> Onko muilla hahmoilla etuoikeuksia? Jos on, mistä etuoikeudet johtuvat?

>>> Mitä ajatuksia, analyyseja tai kysymyksiä tämä yksinkertainen harjoitus herättää sinussa? Mitä se saa sinut tuntemaan? Oliko tekijöitä, joita et ollut koskaan aiemmin ajatellut?

>>> Miten tämä harjoitus tuo esiin intersektionaalisuuden käsitteen?

Kaikki syrjinnän muodot johtuvat valtarakenteista, jotka risteävät toisiaan. Niiden huomiotta jättäminen johtaa siihen, että kokonaiskuva jää huomaamatta tai esitetään puolueellisesti.

Ilmasto-oikeudenmukaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon yhdistäminen

“Sukupuolten tasa-arvoa korostava ilmasto-oikeudenmukaisuus” tunnustaa sen, miten sukupuoli ja ilmasto risteävät. Se muuttaa näkökulman siitä, että naiset nähdään "haavoittuvaisina" uhreina, siihen, että heidät tunnustetaan ratkaisuja tarjoaviksi toimijoiksi.

Naisilla, kuten miehilläkin, on oltava keskeinen rooli ilmastoratkaisuissa, ilmastokriisien lieventämisessä ja niihin sopeutumisessa. “Sukupuolten tasa-arvoa korostava ilmasto-oikeudenmukaisuus” takaa naisten ja LGBTIQ+-yhteisön jäsenten tasa-arvoisen ja täysimääräisen osallistumisen päätöksentekoon kaikilla tasoilla, kehittämisestä toteutukseen ja arviointiin.

Ei voi olla ilmasto-oikeudenmukaisuutta ilman sukupuolten tasa-arvoa, eikä päinvastoin.

5. Ekofeministinen lähestymistapa ratkaisuna

Ekofeminismin periaatteet

Ekofeminismi on liike, joka yhdistää naisten sarron ympäristön riistoon ja ajaa sosiaalista ja ekologista oikeudenmukaisuutta haastamalla patriarkaaliset rakenteet. Se edistää kestäviä ja oikeudenmukaisia elämisen tapoja. Ekofeminismi sai alkunsa 1970-luvulla. Se tarjoaa monenlaisia strategioita sosiaalisten ja ekologisten kriisien ratkaisemiseksi. Se kritisoi järjestelmiä, kuten kuluttamista, kapitalismia ja kolonialismia, jotka ylläpitävät epäoikeudenmukaisuutta. Ekofeminismin ytimessä on tunnistus patriarkaatin roolista näiden epäoikeudenmukaisuuksien ylläpitämisessä. Sen mukaan patriarkaatti on purettava todellisen tasa-arvon ja ympäristönsuojelun saavuttamiseksi.

Olemme tarkastelleet ilmastokriisien ja sukupuolten epätasa-arvon haitallisia vaikutuksia niin ihmisille kuin planeetallemme. Tutkimukset osoittavat, että ilmastomuutos vaikuttaa suhteellisesti enemmän naisiin kuin miehiin monin eri tavoin. Valtarakenteiden epätasapaino uhkaa planeettaamme, mutta vaihtoehtoja on olemassa. Näkemällä maailman eri tavalla voimme havaita, että terve, inklusiivinen, kestävä ja huolehtiva maailma on mahdollinen.

Ilmasto-oikeudenmukaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon perimmäiset syyt ja vaikutukset ovat yhteydessä toisiinsa. Omaksumalla tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvot voimme muokata maailmamme uudelleen. Nämä arvot eivät ole radikaaleja ja niillä on potentiaalia muuttaa maailmamme kohti terveyttä, turvallisuutta, osallisuutta ja kestävyyttä.

Ekofeminismi vastaa moniin nykyajan ongelmiin osoittamalla, kuinka vallitsevat järjestelmät, kuten kuluttaminen, kapitalismi ja kolonialismi edistävät sosiaalista ja ympäristöllistä epäoikeudenmukaisuutta. Se tunnustaa patriarkaatin roolin väkivallan ylläpitämisessä ja

tarjoaa kestäväään muutokseen kannustavan viitekehyksen näiden kriisien ratkaisemiseksi yhdistämällä sukupuolten tasa-arvon ja ympäristöoikeudenmukaisuuden. Omaksumalla alla luetellut ekofeministiset arvot yksilöt ja yhteisöt voivat haastaa valtarakenteet ja rakentaa oikeudenmukaisemman ja kestävämmän maailman kaikille.

KUNNIOITUS, HUOLENPITO,
LUOTTAMUS, RAKKAUS, SOLIDAARISUUS,
ASIANMUKAINEN VASTAVUOROISUUS,
MYÖTÄTUNTO, YSTÄVYYS, YHTEYS,
YHTEISÖ, OIKEUDENMUKAISUUS,
VÄKIVALLATTOMUUS.

Jos kuvittelemme ihanteellisen yhteiskunnan, mitä muita arvoja tarvittaisiin ihmisten ja planeetan kunnioittamisen edistämiseksi?

Mitkä arvot edistävät onnellisuutta, hyvinvointia ja rauhaa?

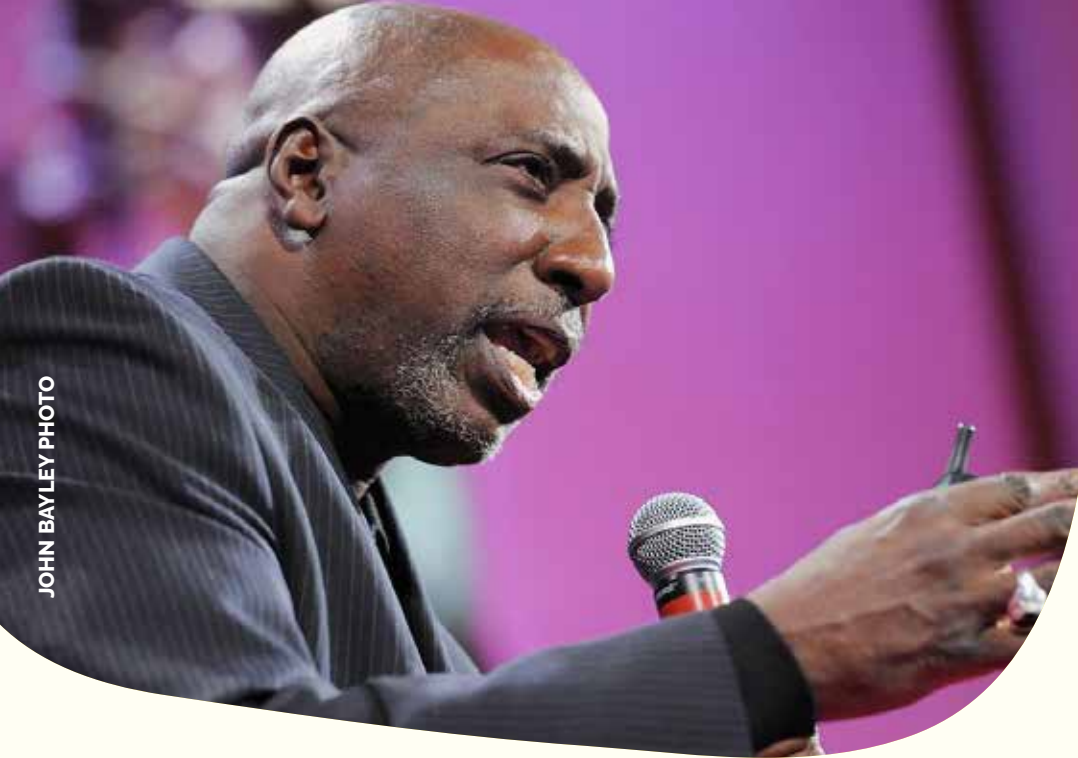
Mitkä arvot antavat meille tunteen ilosta, menestyksestä ja turvallisuudesta? Näiden arvojen pohtiminen ohjaa paitsi henkilökohtaisia pyrkimyksiä myös yhteisiä toimia kohti harmonisempaa maailmaa.

Onko (eko)feminismi vain naisille ja tytöille?

Ei! (Eko)feminismi ylittää sukupuolen.

Kun tutkit ekofeministisiä arvoja, onko arvoa, jota et haluaisi kokea tai jakaa? Yhteiskunnalliset käsitykset maskuliinisuudesta voivat joskus rajoittaa yksilöitä ja vahvistaa toksisen maskuliinisuuden käsityksiä, jotka ylläpitävät sortoa ja väkivaltaa. Tällaiset maskuliinisuuden määritelmät ovat haitallisia kaikille sukupuolille, koko yhteiskunnalle ja niille pojille ja miehille, jotka ovat ansassa niihin liittyvissä miehuuden normeissa. Näiden normien haastaminen on tärkeää inklusiivisten, kunnioitettavien yhteisöjen luomiseksi, joissa kaikkia sukupuolesta riippumatta kohdellaan huolenpidolla ja kunnioituksella.

Maskuliinisuudelle ei ole annettua muotoa, sillä se luodaan ja ehdollistetaan yhteiskunnan toimesta, jossa elämme. Nykyään voimme onneksi puhua hoivaavasta tai huolehtivasta maskuliinisuudesta, ekologisesta maskuliinisuudesta ja feministisestä maskuliinisuudesta, kuten bell hooks mainitsee kirjassaan **Feminism Is for Everybody**. Kenenkään ei tarvitse toimia tietyllä tavalla vain siksi, että on poika tai mies. Me kaikki olemme haavoittuvia, me kaikki koemme tunteita, ja meitä kaikkia tulisi kohdella kunnioituksella ja huolenpidolla.

JOHN BAYLEY PHOTO

Kirjailija, kouluttaja ja aktivisti **Tony Porter** on yksi monista miehistä, jotka ajavat terveitä ja kunnioittavia tapoja olla poika ja mies. Porterin perustama järjestö *A Call to Men* pyrkii muuttamaan yhteiskuntaa edistämällä tervettä ja kunnioittavaa maskuliinisuutta sekä tarjoamalla koulutuksia ja opetuksellisia resursseja yrityksille, valtion virastoille, kouluille ja yhteisöryhmille. Hänen TED-puheensa *A Call to Men* on nimetty yhdeksi kymmenestä parhaasta [TED-puheesta](#) miehille.

Kuinka monta miestä tiedät, jotka toimivat feministisen, hoivaavan, terveen ja ekologisen maskuliinisuuden edistäjinä?

ONKO POJAN TAI MIEHEN HALU OLLA OSA (EKO-)FEMINISTISTÄ MAAILMAA EPÄTAVALLINEN?

Ei – et ole yksin!

Lukuisat maailmanlaajuiset liikkeet, kuten HeForShe ja MenEngage, yhdistävät miehiä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Osa näistä liikkeistä korostaa, että profeministinen sitoutuminen ei ole passiivista; se vaikuttaa aktiivisesti oikeudenmukaisemman maailman rakentamiseen.

OLISIKO TYPERÄÄ LUOPUA ETUOIKEUDESTAMME?

Ei! Tutkimukset osoittavat, että sosiaalinen ja poliittinen tasa-arvo ovat olennaisia kaikkien elämän parantamiseksi.

Ekofeministisiä tarinoita

Mitä tavallinen paristo voi kertoa meille ekofeminismistä?

PHYLLIS OMIDON TARINA

Lyijyakkuja käytetään monissa paikoissa, autoista ja moottoripyöristä aina puhelinmastojen ja aurinkopaneelien varavirtalähteisiin. Ne ovat suhteellisen edullisia ja niillä on melko lyhyt elinkaari. Tämän seurauksena Afrikassa kertyy vuosittain yli 1,2 miljoonaa tonnia käytettyjä lyijyakkuja. Koko Afrikassa toimii kierrätyslaitoksia, jotka erottavat jäljelle jääneen lyijyn jälleenmyyntiä varten. Nämä laitokset ovat erittäin myrkyllisiä niissä työskenteleville ihmisille, ympäröiville yhteisöille ja ympäristölle. Ne päästävät lyijyä sisältäviä höyryjä ja niiden käsittelemätön jätevesi päätyy paikallisten yhteisöjen vesilähteisiin. Pitkäaikainen altistuminen jopa pienille määrille lyijyä aiheuttaa aivovaurioita ja munuaisvaurioita, kuulovammoja, lisääntymisongelmia ja oppimisvaikeuksia lapsille.

Vuonna 2009 Phyllis Omido aloitti työnsä yhdessä näistä tehtaista – Owino Uhuru -tehtaassa Keniassa. Hän työskenteli henkilöstöstä ja valvonnasta vastaavana toimihenkilönä. Pian hän huomasi, että työntekijät ja yhteisön jäsenet sairastuivat. Näin kävi myös hänen omalle lapselleen, jonka hän otti usein mukaansa töihin. Omidon aloittama tutkimus vahvisti vakavan lyijymyrkytyksen ja ympäristötuhojen esiintymisen. Phyllis Omido alkoi toimia yhdessä muiden naisten kanssa. Hän mobilisoi yhteisöä ja pani alulle tehtaan toiminnasta kertovan dokumenttielokuvan. Omido perusti kansalaisjärjestö Center for Justice Governance and Environmental Actionin (CJGEA) ja puhui kansallisille ja kansainvälisille päättäjille. Vuonna 2014, viiden vuoden vaikuttamistyön jälkeen, Owino Uhuru -tehdas päätti toimintansa. Vuonna 2017 tapaus jopa vaikutti YK:n päätöslauselmaan, joka koski käytettyjen lyijyakkujen kierrätystä Afrikassa. Kenia kielsi lyijyn viennin. Toimet eivät poistaneet ihmisille ja paikalliselle ympäristölle aiheutunutta vahinkoa.

'Niinpä Omido vei asian oikeuteen. Hän nosti kanteen valtiota ja yksityisiä toimijoita vastaan 3 000 yhteisön jäsenen puolesta. Vuonna 2023 oikeuden päätös määräsi sekä valtion että yksityiset tahot vastuuseen yhteisölle ja ympäristölle aiheutetuista vahingoista. Tämä merkittävä ennakkopäätös korostaa valtion velvollisuutta suojella ympäristöä ja kansalaisiaan. Taistelu korvauksista on yhä käynnissä.

Phyllis Omido on kenialainen nainen, ihmisoikeus- ja ympäristöaktivisti. Omidon tarinan kuunteleminen herättää monia kysymyksiä.

Tässä muutama:

- **Kuka aiheuttaa ympäristötuhoa ja ketkä kärsivät eniten?**
- **Kuka on vastuussa?**
- **Kuka tuottaa, kuluttaa ja hävittää jätteen?**

- Mitä muita kysymyksiä tapaus herättää?

Omidon tarina tuo esiin monia eriarvoisuuksia globaalin etelän ja pohjoisen välillä ja paljastaa **jätekolonialismin*** tuhoiset vaikutukset sekä sukupuolen, etnisyyden, rodun käsitteen, sosioekonomisen taustan ja terveyden, mukaan lukien lisääntymisterveyden, väliset risteyskohdat.

* **JÄTEKOLONIALISMI** tarkoittaa tilannetta, jossa varakkaammat maat vievät jätettä ja saastetta toisen köyhempiin maihin, joissa jätteen käsittely on halvempaa ja ympäristö- ja terveysturvallisuus on heikompaa. Tällöin köyhät maat joutuvat käsittelemään ja varastoimaan rikkaiden maiden tuottaman jätteen, mikä aiheuttaa vakavia ympäristö- ja terveysriskejä. Termi mainittiin ensimmäisen kerran vuonna 1989 YK:n ympäristöohjelman Baselin yleissopimuksessa, kun Afrikan maat ilmaisivat huolensa siitä, että korkean bruttokansantuotteen maat dumpaavat vaarallista jätettä matalan bruttokansantuotteen maihin. Jätekolonialismi on varsin näkyvää Ghanan pääkaupungin Accran Kantamanton²⁷ markkinoiden yhteydessä. Kyseessä on maailman suurin käytettyjen tavaroiden markkina. Markkinoille saapuu joka viikko 15 miljoonaa vaatetta, joista 40% jää myymättä. Tämä modernin kolonialismin muoto herättää monia kysymyksiä siitä, miten ja mitä kulutamme, miten tuotantoketjut ja jätteet toimivat ja miten ne vaikuttavat ihmisiin ja ympäristöön. Esimerkiksi kestävämmien kulutus- ja tuotantotapojen kriisi maailmanlaajuisesti ruokii meillä olevaa kolmoiskriisiä: ilmastonmuutosta, luonnon köyhtymistä ja saastumista²⁸.

OMIDON TARINA ON MYÖS EKOFEMINISTINEN TARINA.

Omidon tarina tarkastelee kuilua globaalin talouden, kapitalismin, ympäristön ja hoivatyön, mukaan lukien tulevien sukupolvien, yhteisöjen ja sairaiden hoitamisen, välillä. Se käsittelee ympäristötuhojen ja ilmastokriisien sukupuolittuneita vaikutuksia seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. Tarina tutkii resurssien, koulutuksen ja lain välisiä yhteyksiä ja tarkastelee työn epäoikeudenmukaista jakautumista. Se käsittelee myös planeettamme rajoja ja luonnon sekä naisten hyväksikäyttöä. Miten Omidon tarina on muuten ekofeministinen? Mitkä ekofeministiset arvot tulevat mieleen?

Klikkaa katsoaksesi [Phyllis Omidon video](#)

²⁷ stopwastecolonialism.org

²⁸ UN (2024) sdgs.un.org/goals/goal12#progress_and_info

Maailmassa on monia ekofeministisiä tarinoita ja ihmisiä, joista olet ehkä kuullut, kuten Vandana Shiva, edesmenneet Berta Cáceres ja Wangari Maathai, mutta myös monia muita, tuntemattomia ja juhlimattomia jokapäiväisten ekofeministien ja ekofeminististen liikkeiden ääniä, joilla on sama päämäärä.

Kuvat: Berta Cáceres (Goldman Environmental Foundation), Txai Surui (Flickr), Ange-David Baïmey (GRAIN), Hindou Oumarou Ibrahim (Circular Conversations), Vandana Shiva (CESAR RANGEL/AFP via Getty Images), Sohanur Rahman (YouthNet), Greta Thunberg (ANSA), Camille Étienne (Creative commons. Le Vent Se Lève (média))

Tiedätkö ketään ekofeministejä tai ekofeministisiä tarinoita omasta maastasi tai muista maista?

Suomessa ekofeminismistä näkökulmaa ovat pitäneet esillä muun muassa Satu Hassi (1987), Kaarina Kailo (2008) ja Maria Suutala (2008), Elisa Aaltola (2013) ja Minna Salami (2021). Keitä he ovat ja mitä he ovat tehneet? Ekofeministinen lähestymistapa voi tarjota todellisia ja positiivisia ratkaisuja arjen elämään sekä paikallisiin ja globaaleihin epäoikeudenmukaisuuksiin.

Miltä koulut, vapaaehtoisjärjestöt, kaupungit ja naapurustot voisivat näyttää, jos ne perustuisivat ekofeministisiin arvoihin ja periaatteisiin? Tässä on joitakin esimerkkejä tällaisista hankkeista Euroopassa, jotka inspiroivat ja tarjoavat toteuttamiskelpoisia muutostratkaisuja.

Szeszgyár: ekofeministinen, queer yhteisöpuutarha Budapestin keskustassa Lue lisää Budapestissä toimivasta Szeszgyárista.

Pohdintakysymyksiä:

- Mitä ekofeministisiä arvoja ja periaatteita Szeszgyárissa toteutetaan?
- Miltä Szeszgyár sinusta tuntuu?
- Tiedätkö yhteisöpuutarhaa, joka on samanlainen kuin Szeszgyár?
- Toimisiko Szeszgyárin kokemus omassa yhteisössäsi?

Vaihtoehtotaloudet

Tässä osiossa tarkastelimme nykyisen talousmallin kielteisiä vaikutuksia. Ne ohjaavat politiikkaa ja lisäävät globaaleja eriarvoisuuksia ja ilmasto-oikeudenmukaisuuden puutetta. Poliittinen teoria ja talousteoriat, jotka kritisoivat globaalia kapitalismia ja vaativat meitä kaikkia radikaalisti vähentämään globaalia resurssien kulutustamme, on nimeltään **degrowth**, eli **talouskasvun vähentämiseen tähtäävä liike**. Eriarvoisuuksien kasvaessa ja planeetan rajojen tullessa jatkuvasti ylitettyä, degrowth on saanut yhä enemmän kannatusta.²⁹ Aktivisteista ja tutkijoista koostuva degrowth-liike puolustaa yhteiskuntia, jotka asettavat etusijalle sosiaalisen ja ekologisen hyvinvoinnin yritysten voittojen, liikatuotannon ja ylimääräisen kulutuksen sijaan.³⁰

Vaihtoehtoisia talouksia, joilla on potentiaalia edistää degrowth-periaatteita, on olemassa, ja monet käytännöt ovat jo yleistymässä kansallisesti ja globaalisti, vaikkakaan eivät aina samoista eettisistä ja ekologisista syistä. Tässä on kaksi, jotka saatat jo tuntea:

- **Jakamistaloudet** ovat kasvussa. Yhteiskäyttötilat, yhteisasuminen, kotien vaihto, sohasurffaus, Uber, Airbnb, polkupyörät ja sähköskootterit kaupungeissa ovat kaikki esimerkkejä jakamistaloudesta. Jakamistaloudet kuten Uber tai Just Eat eivät välttämättä heikennä kapitalismia tai patriarkaattia. Päinvastoin. Ne luovat uusia eettisiä kysymyksiä työntekijöiden oikeuksista ja valtaviin tietomääriin jakamisesta. Monet jakamistaloudet voivat kuitenkin vaikuttaa positiivisesti kestävytyteen. Esimerkiksi yhteisasuminen mahdollistaa resurssien yhdistämisen. Se vähentää kulutusta, tuotantoa ja jätettä sekä siirtää ajattelua pois omistamisen tarpeesta.

- **Kiertotalous**, kuten tuotteiden kierrättäminen, tölkkien ja pullojen palautusjärjestelmät, vaatteiden lahjoittaminen ja käytettyjen tavaroiden ja kirjojen ostaminen, pyrkii heikentämään nykyisiä kestäättömiä ja epäoikeudenmukaisia talouksia ja yhteiskuntia. Kiertotalous tarjoaa uusia tuotanto- ja kulutusmalleja, jotka on suunniteltu uusiutuviksi. Kiertotalouksissa resurssit optimoidaan ja tuotteita käytetään uudelleen ja muokataan toistuvasti, mikä vähentää raaka-aineiden kulutusta ja jätettä. Katso tämä video kiertotalouksista. Se on osa taloustieteilijä Kate Raworthin sarjaa Donitsitaloudesta. Tämä teoria tutkii ratkaisuja, joiden avulla voidaan kunnioittaa ja puolustaa sosiaalisia (mukaan lukien sukupuolten välisiä) ja planetaarisia rajoja, ja käyttää niitä ihmiskunnan kehityksen kompassina tällä vuosisadalla.

Luo uudistavia rakenteita – 6/7 Donitsitalous - YouTube

Ekofeminismi yhdistää jakamis- ja kiertotalouksien positiiviset vaikutukset ympäristöön ja sukupuoleen. Se keskittyy kollektiiviseen vastuuseen ja osallistumiseen tiettyjen sortomuotojen torjumiseksi. Kuten olemme nähneet, tämä lähestymistapa on mahdollinen. Ehkä voisimme antaa enemmän tunnustusta sille, että kaikki osallistuvat lasten, vanhusten ja sairaiden hoitamiseen. Ehkä voisimme antaa arvoa hylätyille tai käyttämättömille viheralueille, kuten Szeszgyárilille, luodaksemme yhteisökasvitarhoja, joissa yhteisö yhdessä huolehtii ruoastaan ja jopa valmistaa ja syö sen yhdessä.

²⁹ WEF (2022) [Degrowth: what's behind this economic theory and why it matters today | World Economic Forum](https://www.weforum.org/articles/degrowth-what-s-behind-this-economic-theory-and-why-it-matters-today/) (weforum.org)

³⁰ degrowth.info/degrowth

Ilmastokriisiä ja ympäristöoikeudenmukaisuutta ei voida käsitellä sukupuolineutraaleilla toimenpiteillä, ja sukupuolten välinen tasa-arvo ei ole asia, joka koskee vain naisia ja tyttöjä. Meillä kaikilla on tärkeä rooli kansalaisina ja yksilöinä.

Eurooppalaisina kansalaisina meillä on konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa ja muuttaa politiikkaa ja lakeja, jotka syrjivät ja vahingoittavat ihmisiä ja ympäristöä, käyttämällä demokraattista äänioikeuttamme. Meillä on myös monia muita tapoja ilmaista mielipiteemme ja osallistua aktiivisesti niin paikallisesti kuin globaalisti esimerkiksi allekirjoittamalla vetoomuksia, tukemalla ja liittymällä kansalaisjärjestöihin ja aktivistien toimintaan, osallistumalla paikallisvaikuttajien ryhmiin ja yhteisöihin sekä vaatimalla vastauksia ja ratkaisuja päätöksentekijöiltä. Yksilötasolla se, mitä syömme, miten matkustamme, mitä kulutamme, millaista jätettä tuotamme, mitä opimme, miten rentoudumme ja miten huolehdimme toisistamme, voi kaikki vaikuttaa positiivisesti koteihimme, yhteisöihimme, kaupunkeihimme ja ympäristöömme sekä paikallisesti että globaalisti, jos elintapamme perustuvat tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden käsitteisiin.

6. Sanasto:

Antroposentrismi: Usko siihen, että ihmiset ovat maan keskeisin tai merkittävin laji, mikä usein johtaa luonnon hyväksikäyttöön ihmisen hyödyksi ilman, että muut lajit tai ekosysteemit saisivat riittävää huomioita.

Ekofeminismi: Liike, joka näkee yhteyden naisten sorron ja ympäristön hyväksikäytön välillä, edistää sosiaalista ja ekologista oikeudenmukaisuutta haastamalla patriarkaalisia rakenteita ja edistämällä toisiinsa kytkeytyviä, kestäviä ja oikeudenmukaisia elämisen tapoja.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma: Euroopan komission suunnitelma tehdä Euroopan unionin taloudesta kestävä, säävuttua hiilineutraalius vuoteen 2050 mennessä ja edistää vihreitä teknologioita ja politiikkoja.

Feminismi: Sosiaaliset ja poliittiset liikkeet, jotka ajavat poliittista, taloudellista, henkilökohtaista ja sosiaalista sukupuolten tasa-arvoa ja haastavat sukupuoleen perustuvan syrjinnän ja sorron.

Globaali etelä / globaali pohjoinen: Yleisluontoisesti alueet jaotellaan taloudellisen kehityksen ja maantieteellisen sijainnin perusteella. Globaali etelä viittaa yleensä maihin Afrikassa, Latalalaisessa Amerikassa ja Aasiassa, kun taas globaali pohjoinen viittaa maihin Pohjois-Amerikassa, Euroopassa ja osissa Aasiaa.

Hiilijalanjälki: Mittaa ihmisten toimintojen, kuten heidän käyttämänsä liikenteen, energian ja kulutuksen suoraan tai epäsuorasti tuottamien kasvihuonekaasujen kokonaismäärän. Vaikka termi on laajasti käytössä, käsite "hiilijalanjälki" esiteltiin öljy-yhtiö BP:n toimesta, jotta ilmastonmuutoksen vastuuta siirrettäisiin yksilöiden käyttäytymiseen vieden huomiota pois suurten öljy-yhtiöiden aiheuttamasta laajamittaisesta hyväksikäytöstä.

Hiilikierto: Luonnollinen prosessi, jossa hiili kiertää ilmakehän, merien, maan ja elävien organismien välillä ja säätelee maapallon hiilitasapainoa. Hiilikierto on olennainen osa ekosysteemien toimintaa ja ilmaston säätelyä.

Hoivaava maskuliinisuus: Korostaa hoivaamista, empatiaa ja myötätuntoa olennaisina maskuliinisuuden piirteinä ja haastaa perinteiset stereotyyptit hallitsevuudesta, aggressiosta sekä perheenelättäjän roolista.

Ilmastokorvaukset: Korvaukset tai hyvitykset, joita globaali pohjoinen maksaa globaalille etelälle tai haavoittuville yhteisöille ilmastonmuutoksen aiheuttamista vahingoista ja menetyksistä.

Ilmastoneutraali: Tavoitteena on saavuttaa tasapaino tuotettujen ja ilmakehästä poistettujen kasvihuonekaasujen välillä, yleensä hiilidioksidikompensaatioiden tai muiden toimenpiteiden avulla.

Ilmastonmuutos: Pitkäaikaiset muutokset globaalissa tai paikallisessa ilmastossa, jotka johtuvat pääasiassa ihmisten toiminnasta, kuten fossiilisten polttoaineiden polttamisesta ja metsien hävittämisestä.

Intersektionaalisuus: Viitekehys, joka tarkastelee, kuinka eri sosiaaliset identiteetit (esim. ihonväri, sukupuoli, luokka) risteävät luoden päällekkäisiä syrjinnän ja etuoikeuksien järjestelmiä. Intersektionaalisuus on työkalu epätasa-arvon tarkastelemiseen ja se korostaa yksilöiden kokemuksen monimutkaisuutta yhteiskunnassa.

Kapitalismi: Talousjärjestelmä, jossa yksityiset henkilöt tai yritykset omistavat ja hallitsevat tuotantovälineitä sekä tavaroiden ja palveluiden jakelua. Se perustuu vapaaseen markkinakilpailuun, voiton tavoitteluun ja valtioiden mahdollisimman vähäiseen puutumiseen. Vaikka kapitalismi edistää innovaatioita, tehokkuutta ja talouskasvua, se johtaa usein merkittäviin tuloeroihin ja yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen. Kapitalismi asettaa yleensä voiton tavoittelun sosiaalisen hyvinvoinnin, ympäristön kestävyuden ja työntekijöiden oikeuksien edelle, mikä johtaa hyväksikäyttöön ja taloudelliseen epävakauteen. Riippuvuus markkinavoimista voi pahentaa eriarvoisuutta ja heikentää demokraattisia prosesseja.

Kasvihuonekaasupäästöt: Nykyinen ilmastonmuutos johtuu pääasiassa kasvihuonekaasujen, kuten hiilidioksidin (CO₂), metaanin (CH₄) ja dityppioksidin (N₂O), lisääntymisestä ilmakehässä. Nämä kaasut vangitsevat lämpöä maapallon ilmakehässä ja voimistavat kasvihuoneilmiötä, mikä aiheuttaa ilmaston lämpenemisen.

Kestävän kehityksen tavoitteet, tunnetaan myös nimillä Agenda 2030: YK:n asettamat maailmanlaajuiset tavoitteet sosiaalisten, taloudellisten ja ympäristöhaasteiden ratkaisemiseksi. Pyrkimyksenä on saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteet vuoteen 2030 mennessä.

Kiertotalous: Talousmalli, joka on suunniteltu maksimoimaan resurssien käyttö vähentämällä jätettä, käyttämällä tuotteita ja materiaaleja uudelleen ja kierrättämällä resursseja.

Kolonialismi: poliittinen, taloudellinen ja sosiaalinen järjestelmä, jossa vieras valta ottaa hallintaansa alueen ja sen kansan ja käyttää hyväksi sen resursseja ja työvoimaa omaksi edukseen. Se aiheuttaa tuhoa alkuperäiskulttuureille, talouksille ja sosiaalisille rakenteille ja johtaa pitkäaikaisiin eriarvoisuuksiin ja traumoihin. Kolonialismi on luonteeltaan väkivaltaista ja sortavaa. Se luo riippuvuutta ja alikehitystä kolonisoiduilla alueilla ja ylläpitää rodullistamiseen perustuvia hierarkioita sekä edistää globaaleja eriarvoisuuksia.

LGBTIQA+: Kokoava lyhenne seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen viittaavista sanoista. Samasta lyhenteestä käytetään toisinaan sanaa sateenkaari-ihmiset. Kirjaimet viittaavat seuraaviin sanoihin: lesbo, gay/homo, bi, trans, inter, queer, aseksuaali; + termin perässä pitää mukanaan ajatuksen siitä, että ihmiset ovat seksuaalisuudeltaan ja sukupuoleltaan moninaisia, ja siksi LGBTIQA on lyhenteenä rajallinen. + viittaakin siihen, mitä termissä jää mainitsematta.

Patriarkaatti: Yhteiskuntajärjestelmä, jossa miehet pitävät ensisijaista valtaa. He ovat poliittisia johtajia, moraalisia auktoriteetteja, sosiaalisesti etuoikeutettuja ja hallitsevat omaisuutta. Patriarkaatti aiheuttaa usein naisten ja muiden sukupuolten alistamista, mikä muokkaa yhteiskunnallisia normeja ja instituutioita vahvistamaan miesten ylivaltaa ja vaikutusvaltaa ja johtaa sukupuolten väliseen epätasa-arvoon ja ei-miespuolisten äänten syrjäyttämiseen.

Planeetan rajat: Tieteellisesti määritellyt rajat, joiden sisällä ihmiskunta voi turvallisesti toimia, jotta maapallon keskeiset järjestelmät eivät epävakaudu. Ne kattavat yhdeksän aluetta, mukaan lukien ilmastonmuutos, biodiversiteetin menetys ja valtamerien happamoituminen. Näiden rajojen ylittäminen lisää laajamittaisten, peruuttamattomien ympäristömuutosten riskejä, mikä voi uhata ihmiskunnan selviytymistä ja planeetan terveyttä.

Pro-feministinen sitoutuminen: Sukupuolten tasa-arvon edistäminen, seksismin haastaminen ja feminististen periaatteiden tukeminen. Tähän sisältyy kaikkien sukupuolten, mukaan lukien poikien ja miesten, työskentely patriarkaalisten järjestelmien purkamiseksi, naisten ja muunsukupuolisten oikeuksien edistämiseksi ja oikeudenmukaisten mahdollisuuksien ja ympäristöjen luomiseksi, jotta yhteiskunnasta tulisi osallistavampi.

Rotu ja rodullistaminen: Käsitteillä ilmaistaan niitä mekanismeja, joilla rasismi kohdistuu tiettyihin ihmisiin. Rodulla ei viitata biologiseen rotuun vaan sosiaaliseen rakennelmaan, jossa tiettyjen ulkoisten piirteiden ihminen luokitellaan tiettyyn ryhmään kuuluvaksi. Rodullistamisella puolestaan kuvataan sitä prosessia, jonka kautta ihmisiin liitetään ihonvärin tai oletetun etnisen taustan takia oletuksia, stereotyyppioita ja ennakkoluuloja liittyen muun muassa ihmisten kykyihin, kulttuuriin ja moraaliiin.

Solidaarisuus: Yhtenäisyys ja yhteistyö yksilöiden tai ryhmien välillä, joka perustuu yhteisiin etuihin, tavoitteisiin tai identiteetteihin ilman valtahierarkiaa. Ilmastosolidaarisuus tarkoittaa kollektiivista toimintaa ja tukea ilmastonmuutoksen ja sen vaikutusten käsittelemiseksi.

Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus: Eettinen vastuu ottaa huomioon ja käsitellä tulevien sukupolvien tarpeita ja oikeuksia päätöksenteossa, erityisesti koskien kestävyyttä ja ympäristönsuojelua.

Sukupuolten välinen ekoakuilu: Kuilu ympäristöasenteissa ja -käyttäytymisessä miesten ja naisten välillä, usein niin, että naiset ovat todennäköisemmin ympäristöystävällisiä ja tukevat ympäristöpolitiikkaa enemmän kuin miehet.

Sukupuolten välinen epätasa-arvo: Epätasa-arvoinen kohtelu tai käsitykset yksilöistä heidän sukupuolensa perusteella, mikä ilmenee eri alueilla, kuten tuloissa, koulutuksessa, terveydessä, poliittisessa edustuksessa ja sosiaalisessa asemassa, useimmiten naisia ja ei-binäärisiä henkilöitä haittaavalla tavalla.

Tasa-arvo: Tasa-arvo tarkoittaa kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa yksilöinä. Se tarkoittaa puolueettomuuden ja oikeudenmukaisuuden varmistamista resurssien, mahdollisuuksien ja hyötyjen jakamisessa, erityisesti historiallisten eriarvoisuuksien ja järjestelmällisen syrjinnän korjaamiseksi. Suomessa tasa-arvolla viitataan erityisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon (tasa-arvolaki eli laki naisten ja miesten tasa-arvosta; vrt. yhdenvertaisuuslaki).

Toimijuuden vahvistaminen: Yksilöiden tai yhteisöjen toimijuuden vahvistaminen, jolloin heillä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa elämäänsä, päätöksentekoon ja resursseihin, usein koulutuksen, tiedonsaannin ja itseluottamuksen vahvistamisen kautta.

Viherpesu: Harhaanjohtavia tai petollisia käytäntöjä, joilla yritykset tai organisaatiot väittävät olevansa ympäristöystävällisiä tai kestäviä ilman todennettavia todisteita väitteidensä tueksi.

Yhdenvertaisuus: Yhdenvertaisuus on perusoikeus, jonka turvaaminen on keskeinen osa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Käytännössä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan syrjimättömyyden ja tasavertaisten mahdollisuuksien varmistamista.

YK:n ilmastokokous (COP): Vuosittainen kokous, jossa valtiot neuvottelevat ilmastopolitiikasta ja -sopimuksista YK:n ilmastonmuutosta koskevan puitesopimuksen (UNFCCC) alaisuudessa.